

SLOVAN

**MESEČNIK ZA KNJI-
ŽEVNOST, UMETNOST
IN PROSVETO**

LETO XI.

1913 - 4

VSEBINA.

Josip Kozarac: Mrtvi kapitali . . .	131
Radivoj Petruška: Ženica moja ne boš	137
Dr. Janez Mencinger v Kranju . . .	138
Fran Albrecht: Ob zori	140
Z. Kosem: Repija	141
Sambom: Se pipe žena vredna ni	148
Milan Plut: Po macedonskem bo- jišču	149
V. F. Jelenc: Kosovka devojka . . .	154
Ign. Gruden: Težko uro	154
Listek	155

Književnost:

Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti
v Zagrebu. — Karlič-Petar dr., Kraljski Dalmatin.
— Engelbert Gangl: Zbrani spisi za mladino. —
Skozi pustinje in puščavo. — Anton Novačan: Naša
vas, II. del. — Dr. Niko Zupanič, Altserbien und
das türkische Problem.

Raznoterosti:

Pariz in sedanja vojna. — Projekt slovanske
vystavy narodopisne. Dr. Lubor Niederle a dr.
Karel Chotek. — 350letnica kranjskega deželnega
strelišča. — Jugoslovanstvo. — Gjalški.

Glasba:

Mrtvaški ženin. — Rozamunda.

NASE SLIKE.

Umetniški prilogi: Srečko Magolič: Gozdna pot (str. 129). — Novo življenje pod staro
kurijo (str. 145): zidine so ostale, tudi stopnice so stare, a človek se je izpremenil, druga mu je noša,
drugo delo. — Šaša Šantel: Istrska hiša (rojstna hiša istrskega buditelja vladike Dobrile str. 153).
— Kosovo: Jašar pašin most (str. 148), pod katerim je nekdaj tekla Sltinica; sedaj je izpremenila
korito. — Carigrad: Most in džamija Valide sultanije (str. 131). — Ustje zlatega roga
(str. 135). — Selamluk v Džamiji Hamidiji (str. 138). — Notranjost sv. Sofije (str. 141). —
Stare zidine carigradske (str. 149).

Nenaročenih rokopisov uredništvo ne vrača!

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K.
Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana 10 K letno.
Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — Cena inseratom: Dvostopna
===== petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. =====

SREČKO MAGOLIČ: GOZDNA POT.

MOST IN DŽAMIJA VALIDE SULTANIJE.

JOSIP KOZARAC:

MRTVI KAPITALI.

(POVEST).

IV.

(Dalje).

Vsa obitelj Matkovičeva je bila doma, kar se je dogajalo zelo redko. Ono čuvstvo novosti in vznemirjenosti, ko se človek vrne iz tujine domov, je trajalo pri Luji komaj dva dni. Lujo je ta dva dneva razložil očetu vse politično in strankarsko življenje glavnega mesta in je zabelil ta svoj politični pregled z vrlo pikantnimi, ali i vrlo neverjetnimi opisi posameznih znanih oseb, kakor tudi bodočih namer vlade. Stari Matković je molče poslušal nekako bedasto visoko leteče, temno prepletene politične kombinacije svojega sina; a kdor bi ju dalj časa motril pri tem razgovoru, bi opazil, da ne da oče prav nič za te sinove sanjarije, a sin zopet smatra očeta za duševno preveč omejenega, nego da bi lahko umel vzroke in posledice visoke politike — ki mu jih je on razložil kakor na dlani. Očeta so bolj zanimalo sinove študije; čitajoč poročila „izpred

sodišča“ ter imajoč v posameznih slučajih svoje lastno mnenje, je vprašal Luja po njegovih nazorih, ali pa je celo hotel, da mu raztolmači, kako je umevati zakon v teh in teh paragrafi, češ, on jih ne more po svojem zdravem razumu spraviti v nobeno pravo zvezo. Pri takih prilikah je prinesel tudi izrezke iz dotičnih časopisov, ki jih je skrbno čuval. Nato je jel sin še bolj omalovaževati očeta, ki ga morejo zanimati take malenkosti. In ko je stari Matković — svojevoljen človek — silil za odgovor, a se je sin, ki ni imel niti pojma o dotičnih paragrafi, trudil, s kakršnokoli hitrino izbiti očetu ta sitna izpraševanja iz glave, je planil Matković ljuto in vzkliknil:

„Ti ne veš ničesar, ti se nisi ničesar učil. Ti si tele, cela tri leta si jedel moj kruh zaman — niti za en dan ne pojdeš več na vseučilišče, za tebe je plug in motika, a ne jus... Ti, ti... ti si...“

Na te besede se je mladi jurist zaprl v svojo sobo in ni prej prišel iz nje, dokler ni odšel Matković po svojem poslu.

Skoraj isto tako se je godilo z Nelo. Prva dva, tri dni, dokler je še živela v svežem spominu na mestno življenje, ni niti opazala, da je na vasi. No, tretji dan, ko ni imela več ničesar pripovedovati materi o sebi in svojih uspehih, je postal tudi njej, kakor bratu Luji, očetov dom neznosen, in živela sta oba samo še ob spominih na lepe dneve v mestu ter sta se v tej vasi sebi zdela uboga sužnja. Nela je od samega dolgočasia vsak dan zračila in čistila svoje obleke in jih oblačila sedaj to, sedaj ono, samo da mine čas. Lepega pravnika Lujo je bilo komaj spoznati v stari poletni obleki, ki mu jo je vzel oče s podstrešja in mu jo položil pred posteljo, a ono novo obleko je zaprl v svojo omaro. Gospa Matkovičeva se je srdila, kadarkoli ga je pogledala tako izkaženega, boječ se, da bi se njen lepi Lujo ne izpremenil tudi v obrazu in ne postal grd v tej nepristojni obleki.

Med temi nezadovoljneži je edina Anka živela prijetno in srečno ter ni niti opazila v vsakdanjem delu, da teko dnevi. Ona se ni sramovala nobenega dela ter se je celo skrbna Matkovička čudila, kako jo pač more vse to zanimati. Nela je včasih odšla na vrt ter očistila in zalila kakšen grm cvetlic, ali ne zato, kakor da jo to delo zanima, nego da vidi, kako ji bo pristojala obleka vrtnarice. In kadar je vzdihala, češ, kako da je trudna, je rekla materi:

„Mama, vse cvetlice sem ti zalila, vse rožice očistila... joj! Ko bi vedela, kako sem utrujena, glej, kako mi gori čelo, Anka mi ne verjame...“

„Samo da te niso snedle gosenice,“ se je pošalila Anka in podražila utrujeno „dninarico“.

„Mama! Anka se mi neprestano roga. Ne pojdem nikdar več na dvorišče niti na vrt. Še čez dvorišče ne smem; oni neumni puran teka neprestano za menoj, komaj mu uidem. Anka ga vedno hujska na me.“

Gospa Matkovičeva je dobro vedela, da se vaška gospodična ne more dičiti s takimi besedami, ali tolažila se je, da ima Nela takih izvanrednih svojstev, da ji ne bo nikdar v življenju potrebno, se briniti z vrtom ali drugim gospodarstvom.

Ko sta prišla Vinko in Vladko z gumna, tedaj je vsa hiša nekoliko oživela. S tema mladima človekoma je prišla v hišo radost, kakor prihaja s cvetjem vonj. Nela je bila srečna, ako je prišel v hišo kakršenkoli tujec. Tudi radi Lešića se je nakitila in nagizdala, napenjajoč vse

svoje jezične vrline in hitrine, kako bi očarala tudi tega vaškega prostaka, ki je s fino šalo vse njene davno izrabljene puščice odbijal od sebe na pol resno, na pol porogljivo. Lujo je mislil, da mora v prisotnosti materini nekako z višine gledati in občevati z Lešićem in mlajšim bratom, in je poslušal z neko prezirno molčečnostjo njune pogovore. A ko so se vsi trije popoldne sestali v senčnici pri steklenici vina, tedaj oholi jurist ni bil tej dvojici samo povsem enak, nego v marsičem še mnogo, mnogo nižji od gospodarskega pristava Lešića, ki je gledal v svet s kod in kam resnejšimi očmi in z mnogo večjim duševnim fondom iskal naravnim in družabnim pojavom vzroke in posledice. Akoravno je bil Lujo zmeren v priznavanju in razkrivanju svojih misli — svojstvo ljudi, ki razumejo mnogo, ali tudi onih, ki razumejo jako malo — vendar je iz njegovih nazorov sevala ona dijaška lahko-miselnost, ki še ni umela svoje naloge. Videlo se je, da Lujo mnogo rajši govori in misli o ugodnejši nego o resnejši strani življenja; videlo se je, da je bil Nelina slika in prilika, samo v moškem okviru. Kraj vseh telesnih, pa tudi nekaterih duševnih vrlin, ki so krasile tega mladca, ni bilo v njem duševne energije, ni bilo v njem smisla za višje ideje, ni bilo onega nečesa v njem, da bi se lahko reklo: Na tega človeka se lahko zaneses in nasloniš. Neka nemarna mlačnost, ki je živela od danes do jutri, je bila glavna črta njegovega značaja. Nasproti temu je Lešića baš oni energični, daljnovidni pogled dičil vselej in povsod.

Ko so nekega dne vsi trije brezdelno sedeli v senčnici, so se dogovorili, da povabijo dame na izlet na Lešičevo gumno „Čardačine“, da jim preide eno popoldne drugače nego drugi dnevi. Lešić, kot gospodar gumna, naznani damam ta sklep. Dame so drage volje sprejele povabilo, a Nela je pozdravila idejo z nekim navdušenjem. Njeno prvo vprašanje je bilo, ali je povabljen še kdo drug iz okolice na ta izlet. Na njeno žalost ji je moral Lešić to vprašanje zanikati, zakaj najbliža vas je bila dve uri vožnje oddaljena od gumna... Nato je zopet sledilo zmerjanje in zasmehovanje te nesrečne vasice, kjer človek po cele mesece ne vidi „poštenega“ človeka, in da mora biti nekdo že težko poškodovan ali ubit, da pride kaka komisija, a tudi pri tej so večinoma stari zdravniki in že — oženjeni sodniki.

Nato se je določil dan, kdaj se naredi izlet. Nela je sedaj imela zopet kak tak vzrok, da se za hip pozabava s svojo toaletto. Sanjarila je, kako jo bodo njeni obožavatelji iz daljave gledali in se ji divili ter spremljali v duhu vsak

njen korak, ko bo skakala preko strnišča. Že v naprej si je predstavljala, kaj bi ji v tem trenutku dejal ta in s katerim cvetjem bi jo primerjal oni njen oboževalec. Na vse te poklone jim je odgovarjala v duši — temu slaje, onemu resneje... In vsa ta duševna zabava je izvabila tudi telesno delo: vsakemu izmed njih se je drugače nasmehnila...

Dan pred izletom se je ulila ploha, ki je ugodno razhladila zrak in očistila zaprašeno atmosfero, tako da je vožnja na gumno bila uprav ugodna. Na prostoren voz so sedli štirje: gospa Matkovičeva z Lujom in obe hčerki, in odrinili so ob eni popoldne na gumno, kjer sta jih že pričakovala Lešić in Vinko.

Med potom so se izkušali razgovarjati, a čili konji kakor da so leteli po utrti poti, in tako jim je urno prešla volja, drug drugemu dva-, trikrat ponavljati svoje besede. Zatopili so se v ono tiho razmotrivanje, ono mrtvo in brezsmrtno sanjarjenje, ko človek ne more uprav nič zbranega misliti. Gospa Matkovičeva je opomnila, da je po noči nekaj sanjala, ali se ne more več spomniti kaj — a vsekakor je bil nekak izvanreden sen ter se ji zdi, kakor da ji še sedaj leze po žilah. Nela nato takoj doda, da ima vedno lepe sanje, dočim pove Anka, da sanja redkokdaj kaj.

Ko so dospeli iz gosposčinskega gozda z redkim in izkaženim drevjem, so zagledali visoke kupe pšenice, a za njimi gospodarska poslopja, v katerih je stanoval Lešić z gosposčinskimi delavci. Na gumnu je mlatilo do trideset ljudi; v senci visokega kozolca je postavil Lešić prostorno senčnico iz vejevja za današnje goste in pri vходу v senčnico je visel, spleten iz slame, velik napis: „Dobro došli!“ Ko se je pripeljala kočija z gosti v ostrem diru pred gumno, sta izstrelila Vinko in Lešić samokrese, a mlatiči so zaklicali: „Živeli!“

„Mislim, da niso sprejeli tako niti Njegove Prevzvišenosti, kakor smo sprejeli mi vas,“ se pokloni Lešić laskavo gospe Matkovičevi, pomagajoč ji z voza.

Gospo Matkovičevo je ta sprejem prijetno dirnil. Smatrala je Lešića za neolikanega zato, ker se ni hotel ukloniti raznim njenim nazorom, in ji je ta sprejem sedaj laskal, kakor da ji ga je priredil oni, ki se kesa svojih ji povzročenih žalitev in prosi edino odpuščanja in milosti.

Nela, oblečena v lahko pisano obleko, je bila podobna nemirnemu metulju. Vsaka njena beseda, vsaka kretnja je govorila: Ali me ne vidite, kako sem lepa, ali mi ne morete reči nobene laskave besedice, kako divno sem se napravila?!

Lešić, ki je znal biti galanten, ako je hotel, prinese venec iz klasja ter ga položi Neli na glavo:

„Dovolite, da vaš kronam kakor kraljico!...“

Ovenčal je sicer Nelo, a njegove oči so govorile dovolj jasno, da je spletel ta venec za Anko, a njegove roke še nimajo toliko moči, da bi ji ga ovile krog čela. Anka ga je razumela in v duši odobraval, da je ovenčal Nelo, a ne nje.

Nela se je razposajeno in razuzdano smejala in bi dala pol sveta, ako bi mogla sedaj dobiti zrcalo, da bi se videlo, kako ji pristoja venec. Delavci so jo gledali kakor kako čudo, a ona si je mislila, da so tudi oni zaljubljeni v njo.

Lešić in Vinko sta povedla svoje goste med mlatiče. Ena gruča je še mlatila. Potni konji so utrujeno in mehanično korakali okrog tečaja, dočim so ženske pobirale z grabljami izmlačeno slamo z zrnja in jo podajale moškim, ki so jo metali in zlagali v kupe. Druga gruča je vejala na vetrenjačo; oni, ki je sipal žito v vetrenjačo, je bil od znoja in prahu črn kakor dimnikar ter je Nela, ko ga je zagledala, vrisnila od strahu. Pod vetrenjačo je sedela lepa, mlada žena, zgri-njajoča z eno roko čisto zrnje, ki je kakor voda iz vrele drselo po strmi deski, dočim je z drugo roko pestovala lepo, debelo detece, ki je z vso duševno silo motrilo materino delo. Anka je vzela otroka ženi iz rok in ga dvignila kvišku, a otrok se je smehljaj in veselo mahal z debelimi ročicami in nogami okrog njene glave.

„Herziger Fratz!“ reče Nela. A ko ji je Anka hotela dati otroka, da ga poljubi, se je odmaknila, češ, da se ji studi prijeti golo dete v roke...

„Ali zakaj se menjajo ti tukaj?“ vpraša Nela, ko je mož zamenil svojo ženo pri vrtilu vetrenjače.

„Zakaj? Izvolite poizkusiti!...“ Zastavivši vrtilo, ponudi Lešić Neli, naj poizkusi poganjati. Nela prime v resnici za vrtilc, a ta se ni hotel niti premakniti.

„Ne gre — — —“

„Zaženite z roko, uprite se malo...“

Nela se upre z vso silo, a kolo se je premaknilo komaj za en zob.

„Joj, moja roka, moja roka... to je impertinentno... Mama, meni odpade roka!...“ je jadikovala Nela, držeč desno roko v levi.

„Kaj ji je vruga, da je tako zastokala...“ rečejo ljudje-mlatiči nekako v čudu, apatično.

„Sirota, ni vajena tega,“ so pomilovale ženske Nelo.

Ko je Nela prenehala jadikovati, se lotijo tudi ostali in poizkušajo zavrteti vrtilc. Gospa Matkovičeva je zavrtela dva-trikrat. Lujo, ki je mislil, da to ni nič, je postal ves rdeč in je zasopel

že, ko je zavrtel kolo komaj sedmikrat. Samo Lešič, Vinko in Anka so zavrteli po desetkrat, ne da bi se jim poznala posebna utrujenost.

„To je strašno! Kako morejo ti ljudje ves dan v tej vročini opravljati to zoprno, težko delo,“ reče Nela, ki ji je morda bolečina v roki vdahnila te besede, zakaj take misli so se redkokdaj pojavile v njeni glavi.

„O seveda, gospodična! Še mnogo bolj nesrečni so neki drugi, ki opravljajo še zoprnejša in težja delo, ki jim pri tem delu ginejo vsi živci, telesni in duševni, dokler nazadnje ne usahnejo kakor suho drevo. Med te spadajo tudi oni, ki jim je vse orodje pero in papir. To so vam oni robovi, ki jim pravite vi gospoda, ki na dan po osem in deset ur gibljejo svoja pljuča nad mizo in vdihavajo zrak, s katerim bi se to dete v enem dnevu zastrupilo. A vidite li to gibanje tu, ki pregiblje v istem času tudi oni živec, iz katerega rastejo lasje na glavi, in onega, iz katerega raste nohet na malem prstu? To je življenje, kakršno je prisodila človeku narava. Ta človek tukaj ne vene in ne gine, kakor oni v uradu. Njegovo življenje utrne, bodisi v visoki starosti, ko je smrt podobna snu, ali pa ga v desetih dnevih zlomi ljuta bolezen, kakor če prelomi vihar najmočnejši hrast. Vidite li ta znoj, kako teče z njih, in vprašajte jih, ali jim kaj škoduje, ker tako znojni pijejo vodo? Vprašajte jih, ali ta prah kaj škoduje njihovim pljučem, ki ga vdihavajo, ko delajo in pojo? Primerjajte samo ta kontrast! Vi mislite, da se oni ubijajo s tem težavnim delom, a oni v resnici pri tem delu pojo iz vsega grla! Ako je koga treba pomilovati, teh tukaj gotovo ni treba... Pa zakaj ste obmolknili, zapojte, da slišijo gospe, kako umete pevati,“ se obrne Lešič k mlaticem.

Mlade žene pogledajo druga drugo pol sramežljivo, pol v smehu — in v istem hipu zadoni po gumnu sladka slavonska pesem, kakoršne ni več nikjer na celem svetu...

Nato popelje Lešič svoje goste v senčnico. Sredi senčnice je stala dolga miza, zbita iz desek, in po njej je bila razvrščena jed za jedjo.

Sredi mize, na velikem pladnju, je bil cel zajec, kraj njega na obeh straneh okroglo, tolste jerebice in prepelice, vsaka pripravljena na drug način. Zatem presna, suha gnjat, izrezana v okroglo-podolgovate koščke, ki so se rdečili kakor pesa. Zatem dišeči ovčji sir z vrhnjo in kiselim mlekom, a na zadnje raznovrstno sadje. Na enem oglu so tale tri steklenice piva, a na drugem tri steklenice vina. Dame so se ne malo začudile, videč to izbrano množino jedi.

„Za Boga milega, toliko stroškov,“ vzklikne gospa Matkovičeva.

„Kaki stroški, milostiva! Zajec in jerebice stanejo deset novčičev smodnika in svinca in pol dneva lova. Pivo me stane šestdeset vinarjev — in to je vse, to je ves strošek...“

„A ostalo?“

„Kaj ostalo?! Mar sir in gnjat? No, pa vam povem: Danes delajo na tem gumnu trije gospodarji in če jim sedaj rečem: „Jutri dobim goste, glejte, da bo kaj!“ Oni trije bi prinesli, kar imajo doma najboljšega. Ali glede plačila jim ne smete reči niti besedice, zakaj za njih ni večje žalitve, nego če se misli o njih, da kupčujejo s svojo ljubavjo in spoštovanjem. Čutili bi se morda edino s tem užaljenih, če bi od vseh treh zahteval, dočim mislijo oni vsak za sebe: Zakaj reči onemu drugemu, ako pa imam jaz sam, kar je potrebno za goste! Iz njegove hiše česa zaprositi, to je za njega dika. On ne meri človeka po denarju nego po srcu in poštenju.“

„Ali kdo vam je vse to tako izborno priredil?“

„Kdo neki — jaz sam! To menda ni nikaka umetnost, kakor si žene navadno domišljajo, ako kdo pohvali njihovo jed — —“

„Oho! Vi počenjate biti galantni!“ se nasmehe Anka, dočim je Nela takoj pustila jerebico, ko je slišala, da jo je priredil Lešič.

„Vem, gospodična, da ste uverjeni, da se moje besede niso tikale vas,“ se obrne Lešič k Anki s povešenimi očmi.

„Potem so se morda mene,“ reče koketno Nela.

„Vas še manj,“ odvrne Lešič.

Gospa Matkovičeva, ki je dobro razumela ta odgovor Lešičev, se mu ironično prikloni:

„Vi ste vedno oni stari — —“

„Izvolite, milostiva, povsem izreči: oni stari grobjan! Hahaha... A to radi tega, ker še nisem imel sreče, da bi se poklonil kateri jedi, ki bi jo priredila gospodična Nela — —“

„To je impertinenca! Mama, ni res, da so bile moje „Vanilie-stangle“, ki sem jih naredila pri „tantiki“, izvrstne — „onkel“ Vuković jih je tako rad jedel!...“

„Ej, ako je tako... potem kapo dol, in čast in spoštovanje še nepoznanim „Vanilie-stanglam“,“ se Lešič Neli afektirano prikloni.

Dokler so dame sladokusno pokušavale sedaj to, sedaj ono jed, so mladi ljudje vztrajno uničevali pečenko za pečenko in pili vino čašo za čašo.

„Vinku se ne čudim, ali čudim se tebi. Snedel si že dve jerebici, pa še hočeš gnjati,“ je dejala gospa Matkovičeva Luji z očitajočim gla-

USTJE ZLATEGA ROGA.

som, zakaj želela je, da ohrani Lujo svoj fini ton napram drugim tudi na gumnu.

„In potem se še lotim sira... Tu na zraku ima človek vražji tek,“ se je izgovarjal Lujo, pozabivši povsem svojo dosedanjo ulogo.

„Škoda, da ni tukaj strica Vukovića, ta bi se osvetil temu zajcu!... Nekoč je pri nas snedel pol praseta odojčka in celo jančjo stegno — no, ali tisto noč se je godilo marsikaj... Ha — haha!“ se je smejal Vinko veselo, kolikor se je najbolj mogel.

„Moral bi pač malo bolj spoštljivo govoriti o svojem stricu,“ ga opomni gospa Matkovičeva s strogim pogledom.

„Mislim, da to ni sramota, reči o človeku, da je snedel pol praseta, ako ga pa na leto vidi samo po enkrat na svoji inži — a leče in graha vsak dan po dvakrat...“ se je smejal Vinko še dalje.

Gospa Matkovičeva ga je pogledala vnovič z jeznim pogledom, dušeč v sebi gnev. Nje ni mogel nikdo huje užaliti, kakor če je govoril tako o gospodu Vukoviću. Nasprotno pa ni mogel Vinko svojega strica trpeti za živo glavo ter je pri vsaki priliki omenil njegovo „fino požrešnost“ in „bedasto modrost“...

Po jedi so se dvignili vsi, da se izprehodijo po strnišču do nedaljših gospodarskih poslopij, kamor se je zapeljal tudi voz. Vinko, Lešić in

Anka so šli naprej, dočim so ostali trije zaostali za njimi.

Anka je pobirala med potjo raztreseno polno klasje ter je pretila Lešiću, naj hvali Boga, da ni ona ravnatelj.

„Pa kakšna kazen bi me čakala, ako smem vprašati?“

„Tega za sedaj še ne vem... ali gotovo bi se tako dobro ne izmuznili kakor pri gospodu ravnatelju.“ Pri tem mu Anka pogleda v oči, a solnčni žarki, lomeč se ob visokih vrhuncih suhobrkkih brestov, so se zaiskrili v njenih temnih očeh, kakor dva rubina. V povsem enostavni letni obleki z belim slamnatim klobukom, ki je brez vsakega nakita dražestno, kakor metuljček z napol povešenimi krili, sedel na njenih laseh, je korakala z drobnimi, resnimi koraki. Z onim blagim izrazom sreče in dobrohotnosti na licu, je bila podobna žarki letni prirodi z bogatimi njenimi plodovi, ki se jih vse raduje, ki jih vse blagoslavlja, vse željno pričakuje... Tako je bila ona divna v tej enostavnosti, a Lešiću je bilo, da bi pokleknil in pomolil pred njo, kakor pred božanstvom.

V tem se dvigne jato jerebic in Vinko odhiti s puško za njimi. Lešić in Anka ostaneta sama. Obema se je stisnilo okoli srca in pogledala sta se istočasno kakor tatova, zasačena v kvaru.

„Niste mi še pripovedovali, kako ste se zabavali tam na plesu?“

„Ali vas to tako zanima?“

„Ples najmanje ... ali nekaj drugega. A te pravice še nimam, da bi vas točneje vprašal ... Bal sem se, da se ne vrnete več takšna, kakoršna ste odšla tja ...“

„In kaj bi vi raje imeli, da sem se povrnila takšna, kakor sem odšla, ali drugačna?“

Lešiću je zadržalo vse telo pri tem vprašanju. Njegovo čuvstvo se je vznemirilo kakor magnetna igla, ako jo ukloniš s smeri, ki jo vleče neodoljivo in neizgrešno proti enemu cilju. Ona je zapazila to vznemirjenost na njem in se je v tem hipu že tudi kesala, zakaj ga je ono vprašala. In kakor da ne polaga nobene važnosti na one besede, nadaljuje, obrnivši se na pol lica od njega:

„En tak izlet mi je ljubši nego tisoč onih zabav ...“ In pogleda ga vnovič, da vidi, ali ga je pomiril ta odgovor. Sreča, ki je vnovič zasedla iz njegovega očesa, ji je govorila, da jo je razumel.

Med tem se je Vinko povrnil in dospeli so vsi pred Lešićevo stanovanje. Kraj njegovega stanovanja so bila v četverokotu razvrščena ostala gospodarska poslopja, v katerih so stanovali „biroši“ in njihove obitelji. Dokler je pripovedoval Vinko svojo nezgodo z jerebicami, so dospeli tudi ostali. Gospa Matkovičeva je komaj dočakala, da vidi Lešićeve sobe.

„Milostivi mislita, da bosta videli Bog ve kaj. Ne verjamem, da vas bo kaj zanimalo v teh prostorih.“ In Lešić povede goste noter. Bili sta dve veliki sobi. Ena je bila Lešićeva spalnica, izvanredno čista, a tudi primeroma v redu. Bilo je tu knjig, časopisov, albumov, fotografij raznih predelov, raznih vrst živali — in to vse v prav priličnih lesenih okvirjih — zatem majhnih modelov vsakovrstnih strojev in tako dalje. Vse to je bilo razvrščeno dokaj okusno. Druga soba je bila, kakor se je izrazil Lešić, „soba za karsibodi“. V enem kotu je bilo prostrto razno semenje, v drugem naboji in druge lovske stvari, v tretjem rogovi od srn, lisičje in kunine kože, razne grbaste veje i. t. d.

„Kako da vas ni tukaj strah. Jaz bi ne smela biti po dnevi sama med temi zidovi,“ reče gospa Matkovičeva.

„Ako bi vi, milostiva, poznali vse čare tega življenja, zadovoljna v samoti med temi štirimi zidovi, bolje rečeno, na tej prostrani poljani, ne zamenjali bi jih niti z Belvederom, a kaj šele z

onimi zatohlimi sobicami po velikih mestih, kjer človek za okužen zrak plačuje še drag denar ...“

„Raje sem tam lačna in žejna nego v tej pustinji kraljica. Obžalovala bi celo svojo sliko, ako bi morala tukaj viseti,“ je ščebetala Nela.

„Ni treba, da bi jo obžalovali, gospodična, jaz sem prepričan, da bi vaša slika, ako bi bila količkaj dobro pogojena, tudi sama pobegnila od tod ...“ se odreže Lešić Neli, ki se ji nikakor ni posrečilo, da bi bila tudi napram Lešiću „duhovita“ in interesantna.

Ko so odšli iz sobe, vpraša gospa Matkovičeva, zakaj tudi ona druga polovica, na oni strani gospodarskih poslopij, ni poročana in posejana.

„Zato, milostiva, ker smo še mi ničle, ki nismo ničesar drugega zaslužili nego vešala, kakor sem vam že nekoč, zdi se mi, povedal. Teh pet stotin juter na tej strani leži po dve leti zaman, češ, naj jih narava sama pognoji, mesto da jih pripravimo mi sami vsako leto za produkcijo ... To vam je mrtev kapital, ki vrže obresti samo vsako tretje leto, dočim skozi dve leti propadajo obresti v letni vrednosti od štiri do pet tisoč, torej na dve leti poprečno devettisoč goldinarjev.“

„Devet tisoč! Pa zakaj se tako dela?“

„Zakaj? Da vam to razjasnim, milostiva, se moram zopet — ako mi dovolite — dotakniti one vam neugodne teme o nerazmerju stanov in strokovnih poklicev v naši deželi, a storim to samo zato, ne bi li uvideli, da nimate prav, ker gospodarski in obrtniški stan pred uradniškim tako omalovažujete. Ta zemlja tukaj bo dajala obresti vsako tretje leto tako dolgo, dokler bo hrvatska inteligenca pošiljala svoje sinove v šole samo za profesorje, pravnike itd., a prezirala trgovske in gospodarske šole in dokler bodo ti sinovi rajši životarili z onimi devetsto goldinarji letne plače, dokler bodo rajši proletarci in kruhoborci, dokler bodo prezirali ta kapital tukaj, ki komaj čaka človeških rok, da pod njimi oživi in obrodi zlatá ... Ko bi se samo polovica onih, ki drve v uradništvo, posvetila gospodarski stroki, bi bila naša domovina za dvajset let druga dežela, zakaj tedaj bi ne bilo niti tega mrtvega kapitala tukaj, to je, neobdelane zemlje, niti bi ena polovica uradniških mest bila istotako mrtev kapital ...“

Gospa Matkovičeva je izprevidela resničnost Lešićevih nazorov, a se vendar ni mogla otresti trdno vsesane ideje, da je uradniški stan vendar najčastnejši in da mu vsekakor gre prvenstvo v človeški družbi. Neli ni bilo jasno niti eno niti drugo: V motnosti njenih pojmov se ji je dvignila, kakor olje, samo ena misel na po-

vršje, namreč, da njeni oboževalci ne spadajo niti sem niti tja, nego da so kakor mali polbogovi, vzvišeni nad vse — uprav, kakor si dijaki in poročniki to tudi v resnici umišljajo...

Solnce se je že povsem nagnilo nad gozd, modri golobi so vedno češče poletavali na visoke breste, tu in tam se je slišal osamljen prepelični klic, iz gozda je jel strujiti prvi blažilni hlad. — Nela se obrne za solncem in nato zapre svoj solnčnik, a gospa Matkovičeva se zahvali Lešiču za lepi sprejem ter ukaže kočijažu, naj požene. Lešič da osedlati svojega konja, da jahajoč pospremi goste domov, dočim je Vinko ostal na gumnu. Za trenutek zdrči kočija, a Lešič zajaše vzporedno z njo visokega izrabljenega konja, ki se je na vse načine trudil, da vzdrži enak korak in dir z onima, ki sta bila vprežena v kočijo. Anka je sedela spredaj v kočiji, tako da je bila z okom v oko obrnjena v Lešiča. Vendar se njun pogled ni srečal niti enkrat, motile so ju lastne oči. Ona ga ni niti pogledala... češ, ona ni na prostranem polju, niti v gozdu, kamorkoli je pogledala, videla ničesar drugega nego konjenika, ki jaha kraj nje. Ničesar drugega ni slišala nego topot in hrzanje Lešičevega konja. V njeni duši so goreli, kakor plamen, ona dva — trije hipi in onih nekoliko besed, ki jih je na samem izpregovorila z njim; in od tega časa je bila na jasnem, da jo on ljubi. To je opazila pri vsaki njegovi besedi, na vsaki njegovi kretnji. Povsem jasno je čutila, da ji on ne bo niti od daleč omenil ali ji s kakršnimkoli znakom izrazil jasneje, da jo ljubi, a kamoli ji povedal v obraz... A vse to, kar on dela in govori, ji je govorilo mnogo jasneje nego prazne besede, da jo spoštuje in obožava. A njej je to skromno izdajanje ljubezni mnogo bolj ugajalo, ker je vedela, da je iskreno, da se ne more falzificirati, kakor besede: Jaz te ljubim! Ona je že v prvem hipu čutila, da ju veže sorodnost duš,

ki se ne da z ničimer niti pridobiti niti skaliti, ki ni odvisna od zunanjih vtisov, nego je ukoreninjena v dnu človeškega srca, in kjer tega sorodstva ni, tam je ljubezen samo izgovor, beseda praznega imena, ki ni vzknila iz srca, nego samo zablodila vanje, da v prvi priliki zopet izgine. To, kar jo je na prvi mah privezalo na Lešiča, je bilo, da je tega mladega človeka razumela v dno duše, da je mislila isto, čutila isto, kakor on. Videla je v njem svojo rojstno polovico, videla zrcalo, ki je vsa in tudi najskrivnejša njena čustva kazalo z najzvestejšo sličnostjo. Pogajala je njegove misli, kakor da so njene lastne.

Kočija in jezdec so v prijetnem večernem hladu prehiteli gozd, nato zopet polje, in ko je začel legati prvi mrak, so prispeli v vas. Pred hišo na klopi je sedel gospod Matković in zraven njega njegova svakinja gospa Vukovičeva. Nela se je močno vzradostila, zapazivši tetko, dočim se je gospa Matkovičeva nekako vznemirila, ker si ni mogla raztolmačiti naglega poseta svoje sestre. Prvi pogled gospe Vuković je obstal na Anki, a ona, ne vedoč sama zakaj, je poiskala z očmi Lešiča. Pogledala sta se z istim čustvom, kakor da kličeta s tem pogledom drug drugega na pomoč, kakor da drug drugega izpodbujata... Lešič se poslovil od Matkovičevih na vrat na nos, kakor bi ga nekaj podilo stran, kakor bi mu šepetalo: Tu si odveč! Kakor blazen izpodbode konja in oddirja tja skozi vasi, kolikor je le mogel konj dirjati... V njem je zavrela kri, sedaj mu je gorelo lice, sedaj zopet je čutil hladen zrak na znojnem čelu. Bilo mu je, kakor da se mora vrniti, da gospe Matkovičevi pove eno besedo, in na njen odgovor ali ostane v oni dragi hiši na vse veke — ali pa se vrže pred Anko na kolena, jo dvigne in oddirja z njo daleč, daleč daleč iz tega kraja...

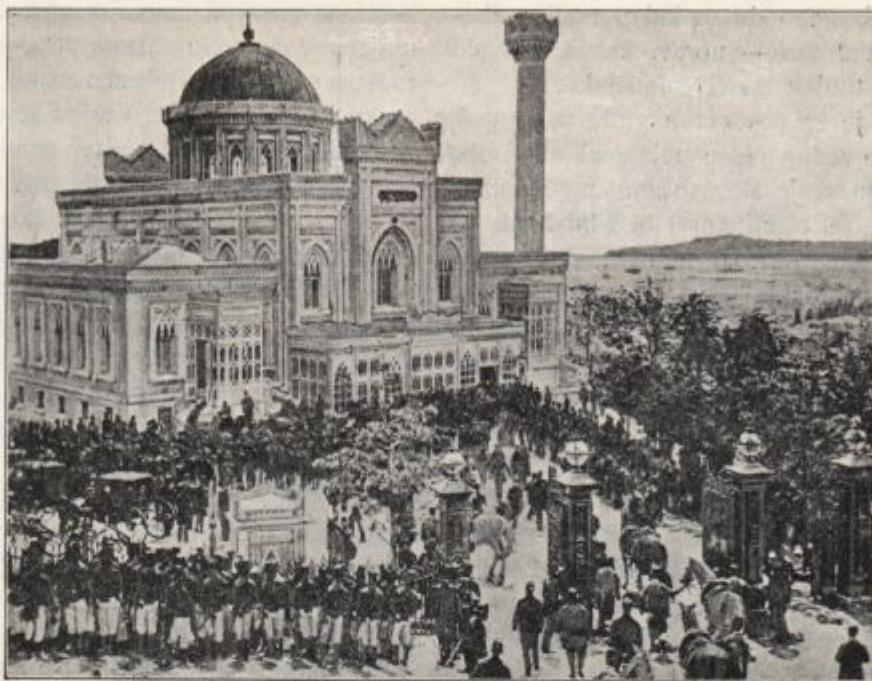
(Dalje prihodnjič).

RADIOVOJ PETRUŠKA:

ŽENICA MOJA NE BOŠ.

Ženica moja res nikdar ne boš,
ti modrooka, srčkana devica,
poljubljaj drugi bo ti usta, lica
in drugi bo ljubeč in srečen mož
te vodil sred življenja trnja, rož.

No, vendar ne pozabiš me nikdar
in večkrat v šumu radostnega pira
uide vzdih ti boli poln, nemira,
v dalj zastrmi očesec svetlih žar...
in spet preživiš teh lepih uric par.

SELAMLİK V DŽAMIJI HAMIDIJI.

DR. JANEZ MENCINGER V KRANJU.

(1871—1882.)

SPISAL PROF. MAKSO PIRNAT V KRANJU.

II.

V občinski odbor so izvolili Mencingerja leta 1879. Razen njega so bili člani občinskega odbora gospodje: Franc Dolenc, Karel Götzl, Viljem Killer, Janez Kummer, Peter Majdič, Vincenc Mally, Janez Marenčič, France Omerza, Tomaž Paušler, Henrik Pirker, Ferdinand Sajovic, France Schiffrer, Janez Schiffrer, dr. Steiner, Matevž Stirn, Karel Šavnik (župan) in Andrej Trebar. Prve seje se udeležil dne 18. marca 1879. Pri tej seji naroči občinski odbor, da odborniki Peter Majdič, Henrik Pirker, Ferdinand Sajovic, dr. Steiner in Mencinger ukrenejo vse potrebno glede dostojne proslave cesarjeve srebrne poroke. Mencinger predlaga, da se izpremeni dosednji poslovnik občinskega reda; predlog obvelja in izvoljeni so Mencinger, France Omerza, Henrik Pirker, Ferdinand Sajovic in dr. Steiner, da vzamejo v roke izpremembo poslovnika. Pri volitvi odsekov so izvoljeni od odbora v finančni odsek gospodje: France Dolenc, dr. Janez Mencin-

ger (načelnik), France Omerza, Henrik Pirker in France Schiffrer. V policijski odsek so izvoljeni odborniki: Viljem Killer, Janez Kummer, Peter Mayr, dr. Janez Mencinger, France Omerza, dr. Steiner in Matevž Stirn.

Pri seji dne 18. aprila 1879. poroča Mencinger o zahtevi naučne uprave, da naj mestna občina zviša svoj dosednji prispevek za vzdrževanje gimnazije. Ker ima občina mnogo stroškov z zidanjem prostorov za dekliške ljudskošolske razrede in z ureditvijo novega mestnega kolesa, ki goni vodo iz Save v mesto, nikakor ne more utrpeti večjega prispevka za gimnazijo, pač pa se zavezuje, da hoče za gimnazijo nabavljati one potrebščine, katere je nabavljala doslej, razen tega pa še skrbeti za poslopje (za prostore) in za učila, kolikor je za učila dajala država. Župan pa naj izprosi primerne podpore pri dežel-nem odboru. — Pri isti seji sprejmejo Mencingerjev predlog, da se sme radi nevarnosti ognja

(Dalje).

na pristavah v Koroškem predmestju nalagati les za prodaj le do 5 m visoko.

Pri seji dne 27. junija l. 1879. poveri občinski odbor Mencingerju nalogo, da uredi zadevo s posestnikom Matevžem Pircem, ki je na Pungartu podrl nekaj mestnega obzidja, ker je mislil, da je njegova last. Kot člani komisije za volitev v državni zbor, ki se ima vršiti dne 30. junija leta 1879., so od strani občine voljeni dr. Janez Mencinger, Ferdinand Sajovic in Karel Šavnik.

V seji dne 27. julija 1879 je občinski odbor razpravljal o servitutni pogodbi med mestno občino in Petrom Majdičem glede pravic, ki jih ima mesto pri občinskem kolesu, postavljenem pri Majdičevem mlinu. Mencinger izjavi, da se ne more udeležiti tega razpravljanja, ker je on sestavil omenjeno pogodbo. Na predlog dr. Steinerja proglasi župan sejo za neveljavno, določi dan za novo sejo in da članom finančnega odseka načrt pogodbe v vpogled in v pretres. Pri seji dne 30. julija l. 1879. sprejme občinski odbor servitutno pogodbo z Majdičem.

Dne 25. novembra l. 1879. poroča Mencinger o ustanovitvi sirotišnice v Kranju, za katero je zapustila Viljemina Scaria 4000 gl. Obvelja Mencingerjev predlog: občina naj poskrbi, da pride ta glavnica v oskrbo tukajšnje meščanske bolnice v ta namen, da se razdele obresti med sirote iz mesta Kranja; ustanovitev sirotišnice in nje oskrbovanje po usmiljenih sestrh odpade, ker je glavnica premajhna in ker je Janez Globočnik, ki je imel odločiti, kakšen zavod naj se ustanovi s pomočjo onih 4000 gl., prekoračil pravico razpolaganja. V odsek požarne brambe so voljeni: Matevž Pirc, načelnik; Ferdinand Sajovic, namestnik; Vinko Majdič, blagajnik; Janez Pollak, tajnik; dr. Janez Mencinger, France Omerza in Tomaž Paušler kot zaupniki občine; Leopold Markič, Otmar Resch in France Skaberne kot voditelji.

V seji dne 16. marca l. 1880. poroča Mencinger o dopisu deželne vlade, ki naznanja, da zahteva ministrstvo za uk in bogočastje od občine poseben denarni prispevek za vzdrževanje realne gimnazije v Kranju. Občinski odbor sprejme tale Mencingerjev predlog: občina prevzame skrb za gimnazijsko poslopje in prispeva letno 1000 gl., ako je gimnazija štirirazredna, torej po 250 gl. za vsak razred; občinske doklade se v pokritje teh stroškov zvišajo od 10% na 25%, za kar ima župan izposlovati potrebno dovoljenje, kakor naj tudi izgotovi listino, v kateri se zavezuje občina, da prevzame zgorajšnje ob-

veznosti; prispevek za gimnazijo naj se izkuša čim preje po možnosti zmanjšati, ker so občinski dohodki majhni in mora občina skrbeti za novo ljudskošolsko poslopje in za novo napravo, ki preskrbljuje mesto z vodo iz Save. — Pri isti seji obvelja Mencingerjev predlog, da se na Gorenji Savi na desnem bregu Save obrodu v vrstah nasade 2—4 m visoka topolova in vrbova drevesca.

V seji dne 23. aprila l. 1880. poroča Mencinger o prostoru ob rožniviški cerkvi, katerega smatra dekan za cerkveno last. Nejasno je, čigav je ta prostor. Ker pa ga je že od davnih časov občina vzdrževala, ga torej po pravici smatra za svojo last. Vrvarju Trebarju, ki uporablja ta prostor za izdelovanje vrvi, se zaukaže, da ne sme izvrševati obrti ob nedeljah med službo božjo in da mora skrbeti, da je dohod do cerkve vedno prost. — Petru Majdiču odstopi občina 4 m² sveta pri vodnjaku ob savskem mostu, da more podaljšati mlin; Majdič plača za to 500 gl. odškodnine in se z reverzom zaveže, da bo dohod k vodnjaku vedno prost in da bo v njem vedno dovolj vode. Pri tej točki se odstrani Mencinger, ker je delal za Majdiča dotično prošnjo za stavbno dovoljenje.

Občinski odbor je v seji dne 21. maja leta 1880. na Mencingerjev predlog soglasno sklenil, da se napravi ugovor pri vladi oziroma rekurz pri ministrstvu glede že preje omenjene ustanove Viljemine Scarie. Na njegov predlog dobila Karel Scaria, c. kr. poštar, in trgovec Franc Dolenc domovinsko, oziroma meščansko pravico.

Pri seji dne 4. junija l. 1880. se vname glede občinskega prostora, ki se ima prepustiti Petru Majdiču ob savskem mostu pri vodnjaku, daljša debata, v katero posežejo odborniki France Dolenc, Maks Fock, Janez Kummer, Vincenc Mally, Janez Marenčič, France Omerza, Tomaž Paušler, Henrik Pirker, Ferdinand Sajovic, France Schiffrer in dr. Janez Mencinger.

Na Mencingerjev predlog sklene občinski odbor pri seji dne 15. jul. l. 1880., da gre posebna deputacija k deželnemu predsedniku in ga naprosi, da sporoči zahvalo mestne občine za milost, da še nadalje ostane gimnazija v Kranju.

Občinski odbor soglasno sprejme besedilo listine, v kateri se zavaruje občina glede svojih obveznosti za vzdrževanje gimnazije, v seji dne 9. septembra l. 1880. Listino je brez dvoma sestavil Mencinger, dasi ni to v zapisniku posebej omenjeno.

V občinski seji dne 22. novembra l. 1881. so izvoljeni v odbor požarne brambe: Janez Cof

Nace Fock, Vinko Majdič, Leopold Markič, Otmar Resch, Ferdinand Sajovic, Karel Scaria, Jernej Švelc, Urban Žebre; nadalje dr. Janez Mencinger, France Omerza in Tomaž Paušler kot zaupniki občine.

Pogodbo med Majdičem in mestno občino glede vodopravnih pravic pri mestnem kolesu ob Majdičevem mlinu sprejme občinski odbor v svoji seji dne 22. aprila l. 1882. Pogodbo je napravil Mencinger.

Drugič je bil Mencinger voljen v občinski odbor pri volitvah, ki so se vršile koncem prve polovice l. 1882. Poleg njega so bili odbrani za odbornike ti-le gospodje: France Dolenc, Maks Fock, Karel Götzl, Janez Kummer, Vincenc Mally, Peter Mayr, Janez Majdič, Peter Majdič, Franc Omerza, Tomaž Paušler, Alojzij Pečnik, Martin Pellan, Henrik Pirker, Rajmund Krisper, Ferdinand Sajovic, France Schiffrer, Janez Schiffrer, Karel Šavnik (župan) in Andrej Trebar. Lice občinskega odbora se je torej izza volitev l. 1879. nekoliko izpremenilo.

Novoizvoljeni občinski odbor je imel svojo prvo sejo dne 9. junija l. 1882. Mencingerju so zopet poverili načelnštvo finančnega odseka, v katerem so še sedeli gospodje: France Dolenc, France Omerza, Henrik Pirker in Ferdinand Sajovic.

Zadnjikrat se je udeležil občinske seje dne 4. avgusta l. 1882., pri kateri je poročal o pritožbi J. V. Pollaka, ker je občina dovolila Petru Majdiču, da sme razširiti mlin in pri tej priliki porabiti nekoliko mestnega sveta. Na Mencingerjev predlog so Pollakovo pritožbo odbili.

Overovatelj je bil Mencinger pri zapisnikih sej z dne 27. 6. 1879, 5. 9. 1879, 16. 3. 1880, 9. 9. 1880.

V občinskem odboru je igral Mencinger važno ulogo. Poročal je o vseh važnejših fi-

nančnih in pravnih zadevah in šel pri takih stvareh občini na roko s svetom in dejanjem. Mencingerja lahko za tisto dobo imenujemo pravnega zastopnika mesta Kranja, ki je vedel in znal vedno mirno, trezno in odločno zastopati občinske pravice.

Mencinger je imel odločilno besedo pri deželnozborskih in državnih volitvah. V njegovi pisarni so se vršila tozadevna posvetovanja, njegova pisarna je služila kot agitacijski biro.

Prav in spodobno je torej bilo, da se je Mencingerja ob priliki njegove smrti pri seji dne 12. aprila l. 1912. sedanji župan Ferdinand Polak spomnil s toplimi besedami in poudarjal velikih zaslug, katere si je bil pridobil za mesto Kranj kot občinski odbornik. Ta izraz sožalja so tudi zabeležili v zapisnik seje.

L. 1877. je Mencinger izvoljen tudi v krajni šolski svet, katerega člani so bili razen njega Franc Dolenc, Karel Götzl, Karel Šavnik, in Tomo Zupan, kot namestnika pa Vincenc Mally in Ferdinand Sajovic; člana pomožnega krajnega šolskega sveta sta bila Janez Marenčič in Tomaž Paušler.

Še nekaj bodi omenjeno na tem mestu. V letu 1871. so izprožili v Kranju misel, da se osnuje Gorenjska hranilnica. Tudi Mencinger se je živo zanimal za to zadevo in na zahtevo vlade predelal hranilnična pravila. A ta prekoristni zavod, ki se je imel ustanoviti in ki bi bil velikanskega gospodarskega pomena za Gorenjsko, je imel v Kranju samem in v Ljubljani mnogo nasprotnikov. Končno je l. 1873. ministrstvo notranjih zadev preklicalo dovoljenje, ki ga je bilo že dalo osnovalnemu odboru hranilnice. Pri tej prepovedi se sklicuje ministrstvo na neugodne denarne razmere vsled homatij na dunajski borzi.

(Dalje prihodnjič).

FRAN ALBRECHT:

OB ZORI.

Karneval.

V pokoju greha spi neskončno mesto,
zblaznelo orgij, trudno blodnih sanj —
že ugašaje dogorevajo svetiljke
in že iz dalj se sivih mota sivi dan.

Še hip: in zmagovalno sred molčanja
kamnitega se vzpne ponosni dan,
s krvjo obžgan, in zgrabi naša srca
in trešči jih na trg — krvi željan ...

NOTRANJOST SV. SOFIJE.

Z. KOSEM:

REPIJA.

Solca ni bilo takrat na nebu: bil je pust meglen dan, tako oblačen in neprijazen, kakor še nikdar. Moj oče je stopal globoko upognjen kraj voza, bič pod pazduho stisnjen, in je poganjal suha mršava konja, ki sta klavrno kimala in povešala glavi pod težkima komatoma. Ni govoril oče; zdelo se mi je, da je njegov razorani obraz potemnil črn oblak, ki je pridrvil ravno tedaj nad gozdom. Pot je bila nerodna in grapava, da nikjer take; naj sem se že ozrl kamorkoli — kamen pri kamnu, drug večji od drugega, pustinja brez konca... In v strm hrib se je vila ta nerodna grapava pot, kakor samotna steza na visoki Kum.

Jaz sem hodil za vozom, ker ni bilo spredaj toliko prostora, da bi stopal vštric z očetom. Samo telovnik sem imel na sebi, rokavi pri srajci so bili zavihani preko komolcev; obut sem bil v stare, nerodno podkovane materine čevlje, ki so mi bili močno preveliki, tako da so noge kar poskakovale v njih. Vroče mi je bilo, curkoma mi je tekel pot s čela; klobuk sem dr-

žal v roki in sem si obrisal zdajpazdaj z rdečepisanim robcem mokra lica in vrat.

Pusto mi je bilo pri srcu. Časih sem se spotaknil ob kakšen, neroden kamen, ki se je prikazal nenadoma iz tal pod škripajočimi kolesi, in sem padel na kolena, udaril sem se na čelo; zabolelo me je, da bi zakričal, ne od bolečin, ampak od srda, ki se je dvigal v mojih prsih — čemu ta križev pot, čemu trpljenje?... Ali voz se je pomikal ropotaje naprej v hrib, težko sta vlekla suha, sestradana konja. Moral sem za vozom, da nisem ostal predaleč zadaj, moral sem naprej, to sem čutil jasno v srcu, to je bilo kakor zapisano in meni prav nič nerazumljivo; tudi če bi se bil pobil do smrti, bi se bil napotil naprej, akoravno bi me bil dušil srd v grlu še tako zelo. Nekaj je bilo v meni, ki mi je govorilo: Moraš naprej, ravno tako se moraš mučiti kakor oče... Pa sem se spotikal za ropotajočim vozom dalje, četudi so mi zalivale solze oči. Nič več se nisem oziral okrog sebe, tudi mislil nisem nič več; topa udanost se me je polotila in je

zatrla sčasoma vsako upornost v mojih prsih. Slišal sem le dolgočasno škripanje koles pred seboj in pa očeta, ki je zdajpazdaj hripavo zakašljaval in poganjal z zateglim glasom konja.

Pot se je vzpenjala čedalje više in više, tako da sem le s težavo dohajal škripajoči voz. Zdaj smo šli skozi samotni napol posekan gozd, ki je skrivnostno šumljal, zdaj po klavni, pusti planoti, kjer je rastlo samo visoko bičevje in nerodovito robidovje z raskavimi, ostrimi listi. Mrzel sever mi je začel pihljati v lica, kolikor bolj se je vzpenjala pot v hrib; vendar sem se kljub temu potil kakor prej in sem držal klobuk še vedno v roki. Časih sem se ozrl v nebo; temni oblaki so drveli od obzorja do obzorja in zagrinjali, plast za plastjo, že tako oblačno in neprijazno nebo. In ozrl sem se časih tudi okrog sebe; ob potu se je pripogibalo samotno drevo in je ječalo v vetru s stokajočim glasom, kakor ječi na samotni pokrajini otrok in joka po materi... Nato sem se zopet sključil in stopal s sklonjeno glavo, tih in nem, po strmi poti za vozom.

„Samo, da bi bili že enkrat na vrhu, v Repiji!“ sem si zaželel naenkrat. „Potem bi se odahnil in odpočil in vesel bi postal, kakor da sem priromal v samo radostno Koromandijo... Na mah bi legel, pod šuščečo vitko smreko, roke bi si položil pod glavo in bi dihal globoko, in čreslo bi dišalo poleg mene... Kaj tisto, če bi moral pomagati nato očetu, če bi moral vlačiti z bližnjih in z daljnih kopic čreslo k vozu. Saj bi bil kakor na novo pokrepčan, kakor poživljen!... Samo da bi bilo že enkrat konec te strašne poti!“

Globoka utrujenost me je obšla; kar zgrudil bi se na tla, za hip, za sam trenotek bi se rad odpočil...

Nenadoma sem dvignil glavo. Zablistalo se je; votlo je zagrmelo in zabobnelo za gorami v črnih bežečih oblakih in je nato skrivnostno grgralo...

Oče se je okrenil.

„Dež bo... hiteti moramo, da pridemo prej na vrh...“

Zavihtel je bič v desnici in je udaril po kljusetih, da sta se nehote zganili in potegnili malo krepkeje težki nerodni voz za seboj. Jaz sem upognil hrbet, kakor da je zažvižgal bič po meni, in sem pospešil korake, akoravno sem bil tako truden in izmučen, da sem se opotekal in omahoval pri vsakem kamnu kakor pod silnim težkim križem.

Popolnoma črno je že bilo nebo nad nami, tako da se je razprostiral okrog nas somrak s svojimi hladnimi krili. Silneje je potegnil veter; v vrhovih dreves je završalo in zabučali so v daljavi prostrani šumni smrekovi gozdovi, posejani z mogočnimi stoletnimi hrasti in bukvami. Svetil je blisk na blisk, udarjal je grom na grom. Že sem začutil prvo težko, debelo deževno kapljo na licih in sem se pokrtil.

Oče ze je zopet okrenil.

„Fant, zdaj pa le naglo stopi!... Prav kmalu se bo ulilo... je že pričelo po malem kapati...“

Komaj da sem čul očetov glas; dobro pa sem slišal žvižgajoči bič, ki je usekal tedaj natežko po konjskih bedrih, da se je premaknil voz siloma v hrib.

Daleč je še bilo do Repije, ali jaz sem hodil čedalje teže, kakor da sem imel noge iz železa. Bolj pogostoma sem se spotikal, padal s čelom na tla in vstajal, da se zopet spotaknem in zopet padem. Mnogokrat mi je bilo, da bi glasno zajokal in poklical očeta, pa vendar nisem ne zajokal, ne zaklical, ampak omahoval naprej za vozom in se tolažil z mislijo, da mi je trpljenje pač usojeno in da mu ne morem ubežati, pa naj še tako jočem in še tako kličem...

Bliskalo se je vedno bolj in grmelo je ropotoma, kakor da bi valil kdo velikanske hlode v neredu s strmega hriba v dolino. Tudi veter je postajal z vsakim trenutkom močnejši; ječe so se klanjala kraj pota drevesa in stokala so ponosna široka debla bukev z močnimi košatimi vrhovi in vejami.

Pričelo je škropiti, v krepkih, poševnih curkih, ker je veter še vedno pihal in ni hotel utihniti.

„Ne bo ravno sile!“ je dejal oče in je pogljal hitreje trudna, sopeča konja.

Ali deževati ni prenehalo, akoravno so ostali krepki poševni curki isti in je škropilo še vedno enakomerno počasi in nekam leno.

Vedno naprej, vedno više, v ovinkih in naravnost navzgor po strmem hribu je škripal voz. Oče je težko hodil in je globoko dihal; časih je zavzdihnil in sklonil glavo nizko na prsa, nato pa se je nenadoma vzravnaval in je zastavil krepkeje svoj težki korak. Konja sta trudoma privzdigovala noge in sta že omagovala od dolge, mučne vožnje. Samo velika, nerodna komata in stresujoči se grivi na vratovih sem videl, glavi sta bili globoko povešeni in sta se dotikali skoro tal.

Čutil sem, kako je postajala obleka na meni čedalje težja; že je bila docela premočena; mokrota je prdrila do golega in neprijeten hlad mi je objemal vse ude. V čevljih se je nabralo sčasoma precej dežnice, ki je zažlompotala pri vsakem koraku; kadar sem stopil malo bolj trdo, mi je pljusnila celo na dan. Mraziti me je pričelo v noge, da sem zdajpazdaj vzdrgetal po vsem životu in zašklepetal z zobmi. Polagoma pa je jel ta mraz giniti in obšla me je čudna gorkota, kakor da me poliva kdo z mlačno vodo po vratu in hrbtu.

Silneje je zaškropilo iz črnih oblakov; gostejši in krepkejši so postali namah prej poševni curki, ki so lili sedaj navpično z neba dol. Veter je potihnil; samo časih se je še zazibalo kakšno drevo kraj pota, samo časih je še zastokal ječeč glas sredi pustinje in je obmolnil...

Do kože premočen, sem se opotekal zadaj za vozom. Moker sem bil tudi v lica in v vrat; krajevci pri klobuku so se bili nagnili globoko navzdol, in kapalo je z njih kakor z razprostrtega dežnika. Težak se mi je zazdel naenkrat premočeni klobuk, tako grozno težak, kakor da je iz samega kamna; k tlom me je tiščal s čudno močjo, da sem povetil nehote glavo na prsa in se nisem ozrl nikamor več. Samo pot sem gledal; blatna je bila docela in po obojih kolesnicah se je pretakala umazana rjava voda, ki se je razlivala na nekaterih mestih preko vse poti.

Ni bilo še daleč do vrha Repije; toda meni se je zdelo, da ne bo poti nikdar konca in da se bo vila vedno naprej, sam bogvedi kod, morda v neskončnost samo.

Kako in kdaj smo žalostno priromali do svojega cilja, tega nisem vedel. Začul sem nena doma hripavi glas očeta, ki je natezal vajeti z vso močjo, da sta privzdignila obadva konja svoji suhi glavi visoko v zrak in se uporno ozirala, ker ju je tiščalo železje v čeljustih; hrešče so se zavrtela še enkrat kolesa, nato pa je obstal voz hrupoma na svojem mestu in se ni nič več premaknil. Oče je spustil vajeti in konja sta povesila glavi nizko k tlom, da bi se nekoliko oddahnili in odpočila...

Vzdramil sem se kakor iz omotice in sem pogledal nekoliko natančneje okrog sebe. Vrh hriba smo bili, na poševno ležeči pokrajini, ki se je razprostirala pusta in dolgočasna pred mojimi očmi. Nekdaj je bučal tukaj velik smrekov gozd — sedaj ni bilo gozda nikjer več, vse posekano, vse golo; samo na severni strani je stalo še nekoliko visokih ponosnih smrek, ki so skrivnostno pošumevale in se klanjale v rahli sapi.

Ali posekani kraj vendar ni bil čisto prazen; velikanske kopice suhega čresla so se vrstile, druga za drugo, v ravnih črtah po vsej prostrani, z nizkimi štori potkani planoti. Slečenih, belih smrekovih debel ni bilo že nikjer več; zgrmela in zropotala so svoj čas drveč po velikanskih, iz debel samih narejenih žlebovih globoko v dolino, odkoder so jih morali voziti vozniki več mesecev na bližnjo železniško postajo, predno so bili z delom pri kraju. Tukaj ni bilo sedaj nobenega smrekovega hloda več, samo čresla, suhega, rumenega čresla je bilo vse polno. Taka je bila posekana Repija.

Ko sva obrnila z očetom voz in nato s cokljo zavrla zadnje desno kolo, je potegnil oče s sore dve stari pisani plahti in je pokril z njima mokra konja, od katerih je kar teklo. Nato je prišlo na vrsto delo.

Obadva, oče in jaz, sva pričela vlačiti z bližnje kopice čreslo. Ko je bilo iz težkih rjavih smrekovih kož napravljeno dno, je stopil oče na voz; jaz sem vlačil čreslo k vozu in sem ga podajal očetu, oče ga je pa zlagal lepo na voz.

Venomer je še deževalo, v ravnih prsečih curkih, ki so mi zabrizgali natežko v lica, kadar koli sem dvignil glavo nekoliko više. Čreslo je bilo močno zmočeno in opolzko in mi je drselo v rokah ter se hotelo izmuzati na tla kakor gladka mokra kača. Mnogokrat mi je spodrsnilo pod nogami in padel sem, z bremenom na hrbtu, po tleh in razprostrl roke vsaksebi, da bi se preveč ne potolkel. Silno težko se mi je zazdelo časih to mokro opolzko čreslo, tako težko in nerodno, da bi se zgrudil pod njim na vlažna rjava tla in nikdar več ne vstal. Vsak hip sem postal trudnejši, čisto slab, da sem se držal le s težavo pokonci; obšla me je zdajpazdaj tudi hladna mrzličnost, in spreletelo me je neprijetno od nog do glave, zazeblo me je v zobe; moker sem bil kakor še nikdar v življenju, premočene cunje so se tesno oprijemale mojega telesa, ki je drgetalo od hladu. Še nikdar se mi ni zdelo to delo tako trudapolno in mučno, tako težavno in ubijajoče kakor ravno tedaj, ob tisti klavrni, mukapolni uri, ko sem omahoval na smrt izmučen s čreslom na plečih od visoke kopice k vozu in zopet nazaj.

„Le urno se zasukni, fant, ko si še mlad!“ me je bodril oče, se pripogibal na vozu in popravljaj z tresočima se rokama smrekove kože v red.

Takrat sem se ozrl mimogrede na očeta na vozu; delal in trudil se je na vso moč, noge so se mu šibile od izmučenosti in roke so se mu

tresle; njegov obraz je bil razoran in opaljen od dolgoletnega trpljenja, ves hrapav kakor njiva pod žgočim solncem. Premočen do kože, je stal sredi čresla in je upogibal s težavo hrbet, saj mi je bil že večkrat pravil, da ga bode v križu. Videl sem očeta, priletnega, skrbnega in dobrega, kako se muči in trudi z delom, in nenadoma se mi je zasmilil v dno srca kakor lačen jokajoč otrok, ki mu je mati umrla. Namah, kakor bi trenil s trepalnicami, me je minila za nekoliko časa utrujenost in skoro plešočih korakov sem hitel od voza proti kopici, tako da mi je plju-skala umazana dežnica žlompotaje iz prevelikih čevljev na tla.

Do polovice je bil že napolnjen voz s čreslom, ko se je ulilo kakor iz črne deroče reke z neprijaznega neba. Sikaje se je zabliskalo in v krvavordeči svetlobi se je posvetilo pred mojimi očmi po vsej širni, puščobni Repiji; zatem je votlo zagrmelo, da je zemlja zabobnela in se stresala kakor pod silnimi udarci.

„Beži!“ me je poklical oče, skočil naglo z voza na tla in je smuknil sključen pod voz, da bi ubežal plohi.

Vrgel sem čreslo raz sebe in sem stekel skokoma proti vozu, pod katerega sem zlezel za očetom, da bi bil varen pred močo. Pod streho sva bila obadva, oče in jaz, počenila sva drug poleg drugega in pričakovala, da se ploha umiri in poneha; glavi sva morala globoko upogniti, posebno oče, da se nisva zadevala ob soro nad seboj.

Lilo je neprestano, z isto silo, kakor je bilo pričelo; vmes se je bliskalo in treskalo, kakor da se bliža sodnji dan.

„Sedaj pa ne bo nikdar konca tej plohi; bova morala dolgo čakati, predno bo pričelo vsaj po malem deževati!“ je potarnal oče in se je ozrl name.

„Mene zebe, sem ves moker!“ sem rekel jaz in nisem poslušal očeta.

Oče pa je slišal moje besede.

„Tudi jaz sem ves premočen!“ je odgovoril z vzdihujočim glasom, ki se je nekoliko tresel.

„Da bi bil že vendar enkrat doma za pečjo, na toplem!“ sem se domislil hipoma v sladki želji in se stisnil bliže očeta.

Oče je slišal mojo misel in je začel govoriti:

„Blagor tistim, katerim se ni treba ubijati za vsakdanji kruh tako kakor nam, rojenim be-račem! Tistim, katerim se ni treba potikati v dežju in v mrazu na okrog, da bi si zaslužili

par krajcerjev, tistim, ki ostanejo v grdem vremenu lahko doma na gorkem... Kaj treba premrazovati tukaj ob tej plohi?! Koliko ljudi sedi sedaj-le lepo brez skrbi ob peči in se jim še ne sanja, kako morajo drugi trpeti in se mučiti, če se hočejo za silo preživeti!... Moj Bog, kako čudna pravica vlada na svetu...“

Za hip je oče umolknil in se je odkašljaj; potem je nadaljeval s hripavim, grgrajočim glasom:

„Zdi se mi, da so ustvarjeni eni ljudje za delo in za trpljenje, drugi za počitek in za uživanje; to se pravi, da morajo delati eni za druge, ki se pasejo na tujih, s krvjo tisočerih bogato pognojenih njivah, ne da bi ganili pri tem sami z mezincem... V nobeni vojski ne pade toliko ljudi, kakor na teh krvavih njivah... Ko sem bil mlad, sem šel k rudarjem, v jamo, pod zemljo; tri leta sem bil pod zemljo kakor krt. Po treh letih sem odpovedal službo, ker nisem mogel prestati dalje v tej strašni ječi brez zraka in brez solnca. Odpeljal sem se nazaj v vas k Medvedovim, kjer sem bil služil prej za hlapca, pa me ni nihče več spoznal, tako sem se izpremenil...“

Brušen nož bi mi ne mogel raniti srca tako, kakor so mi ga ranile te trpke, žalostne očetove besede. Tako majhen in ubog, tako zavetja potreben se mi je zazdel oče naenkrat, da bi se sklonil k njegovemu vratu, ga objel in pobožal po raskavih licih... Meni samemu je bilo, da bi glasno zajokal; zakaj obšlo me je kakor bridko spoznanje, ko je stala pred mojimi očmi strašna resnica v vsej svoji nagoti, ko je ležala nesramna krinka v blato poteptana na tleh.

Ne da bi se ozrl name, je povzel oče žopet besedo:

„Ne bom ti pravil, kako se mora ubijati tisti, ki je prišel na svet zato, da vidi enkrat solnce nad seboj in potem žalostno umre... Mlad si še. Ampak kaj bi ti še dalje razlagal: Nekoliko težav moraš okušati že sedaj, ko imamo s to Repijo toliko opravka... Poprej je bila ta Repija poleg Jatne najlepši in največji smrekov gozd v naši okolici; na tisoče krasnih, visokih in debelih smrek se je košatilo še pred par leti tukaj, pravi ponos vsakemu gozdu. Nihče izmed domačinov si ni znal tega gozda izkoristiti, lastnik še najmanj. Prišel pa je Žid — kajti Židje imajo denarja kakor smeti — in je pokupil vse smreke po Repiji. In kako kupil? Nesramno po ceni, zato, ker naši ljudje ne poznajo vrednosti denarja, ker vriska že vsak, če ga tišči ena sama kronca v žepu. Žid pozna ljudi in zato obrača

NOVO ŽIVLJENJE POD STARO KURIJO.

jadra tako, kakor vleče veter. Kmalu po tistem so zapele tukaj gori sekire in cepini; hrupoma so padale ponosne smreke; v nekoliko mesecih je stala Repija posekana pred nami, kajti vse je hitelo iz doline na delo, da bi si zaslužilo kaj denarja. Hlodi so zagrmeli nato ropotaje v dolino, čreslo vozijo pa še sedaj vozniki, kamor jim je ukazano. Žid bo imel kmalu svojo bogato žetev, ko mu bodo leteli lepi, z lahkoto pridobljeni tisočaki v nenasitno malho brez dna...

Oče je prenehal govoriti; natančno sem mu pogledal v obraz in sem videl, da se je razlila tiha žalost preko hrapavih lic, da je sijala v očeh trpka bolest. Meni je bilo sitno in težko pri srcu, kakor da sem v ječi, iz katere ni izhoda, v kateri bom moral ostati na veke; zdelo se mi je, da me obdajajo od vseh strani močne vezi, iz katerih se mi je nemogoče izviti, katere mi je nemogoče raztrgati, pa četudi bi napel vse svoje moči. V tistem trenutku sem videl svojo žalostno prihodnost, od začetka do konca, vso s krvavimi rožami okrašeno; videl sem samega sebe kakor sključenega starca, ki se opira ob krivenčasto palico, kateremu se tresejo noge in roke in mu zastaja jecljajoči glas v grlu; v enem samem hipu sem pregledal s plašnimi očmi svojo križev pot in nisem bil vesel.

Še vedno je lilo iz črnih oblakov; kakor prestopi ob deževnem času široka reka svoje bregove in se razlije v polnih tokovih, šumeč in pršeč, preko ravnih rodovitnih polj, tako je razlilo sedaj nebo svoje skrite vode na zemljo. Ali midva z očetom sva bila za silo pod streho, pod vozom; skozi smrekove kože ni mogel prodreti dež. Tla pred nama so postajala čedalje bolj blatna in umazana, in udiralo se je na njih kakor na mehkem mahu.

„Sedaj sva pa v pasti,“ je rekel oče in je položil svojo žuljavo dlan na koleno. „Kakor kaže, ne bo nehalo nikdar deževati... Da bi se že vendar enkrat zvedrilo, ali da bi pričelo vsaj bolj po malem liti!... Take plohe pa res še sam ne pomnim... Čudno se mi zdi, da ni še nobenega drugega voznika gor v Repijo; menda so se zbal grdega vremena in so ostali doma; morda pa tudi še pridejo; kdo vedi...“

Dolgo sva vedrila z očetom pod vozom, predno se je ploha nekoliko pomirila in je deževalo le še v redkih, tankih curkih, ki jih je zanašal veter v poševni smeri preko tihotne Repije.

„Pojdiva delat!“ je dejal oče, ko je zapazil, da je pričelo deževati bolj po malem.

Skobacala sva se naglo izpod voza in takoj nama je zapršil dež v lica. Mene je izpreletel neprijeten hlad po vseh udih.

Čreslo je bilo še veliko bolj težko in opolzko kakor prej in se mi je hotelo izmuzati na vsak način iz rok. Venomer se mi je udiralo pod nogami, blato mi je škropilo visoko do kolena. Dolga in neznosna se mi je zdela pot od kopice do voza, ker me je težilo breme na hrbtu in mi je brizgal dež naravnost v obraz. Časih se mi je dvignil v prsih in pograbila me je upornost, da bi zalučil svoj težki križ daleč od sebe in da bi sam pobegnil, kamorkoli, samo da bi pobegnil, samo da bi se mi ne bilo treba spotikati in omahovati po tem pustem, do smrti dolgočasnem kraju. Ali komaj da sem stal pred vozom, me je minila ta upornost in povesil sem glavo, kakor da sem storil velik greh, ki me duši in peče kakor živ ogenj. Sključen je stal sredi voza na čreslu oče in je ravnal s tresočimi rokami dolge, težke smrekove kože, ki so mu drsele pod prsti: kolena so se mu upogibala in šibila, in od mraza se je tresel po vsem životu kakor trepetlika v rahlem vetriču. Takrat so mi stopile solze v oči in začutil sem na vratu silne nevidne roke, ki so me neusmiljeno davile in stiskale in me tiščale k tlom, da mi je zastajala jedva sapa v grlu; v čudni grozi me je izpreletelo hladno od nog do glave; siloma sem se hotel otresti teh nevidnih rok, te strašne krivične oblasti, ki je zgrinjala tudi že nad mano svoja temna krila, in nenadoma so mi vzplamtele oči v divji maščevalnosti in prsti so se mi krčili v pesti. Pozabil sem za trenotek nase in sem gledal samo trepetajočega očeta na vozu; šel bi in bi ga poljubil na hrapava lica in mu povedal kaj lepega, samo da bi se tiste globoke, trudne oči enkrat veselo zasmejale. Ko sem odhajal zopet proti kopici po čreslo, so bili moji koraki za spoznanje bolj prožni in poskočni kakor poprej, začutil sem nekoliko več moči v svojih rokah in burneje mi je zaplala v licih kri...

Po dolgem in mučnem delu je bil voz končno vendarle visoko naložen. Oče je zlezel na tla, in povezala sva voz čezinčez z dolgimi močnimi vrvmi, ki so se brné natezale in pokale. Nato je vzel oče s konj plahti, ju lepo zgrnil in zataknil vrhu naloženega voza pod napeto, debelo vrv nad ročico.

Še predno sem zavrl drugo kolo pri vozu, se je naenkrat zelo zablistalo in močno zagrmelo, nato pa se je zopet ulil dež, in lilo je ravno tako kakor prej, ko sva bila vedrila z očetom pod vozom.

„No, zopet bo šlo . . . Ampak kaj za to, da je le voz srečno naložen!“ je rekel oče in je pobral s tal dolgi bič.

Tedaj je zaropotalo nedaleč od nas, začul se je zategel, zaspan glas, in koj nato se je prikazal izza ovinka po hribu navzgor težak voz s sopečima konjema; poleg voza je stopal zastaven, s kocinami porastel dedec z velikimi, gostimi, navzdol visečimi brkami, ki so bile mokre in so se stresale pri vsakem koraku; zelo je spominjal na mrkega mroža, posebno s svojimi nerodnimi kretnjami in s svojim kosmatim obrazom. Kmalu je priropotal voz na vrh hriba v Repijo in je zavil proti nama; konja sta hrskala in dvigala glavi visoko v zrak, ko sta zagledala naši upognjeni, sestradani mrhi s sklonjenima vratovoma.

„Hej, Matija, dež nas bo opral, kaj?“ se je zadril kosmati dedec nad očetom, ko je peljal mimo našega voza.

Oče je jemal ravno vajeti v roke in je popravljal pri enem konju železje v čeljustih.

„Naju je že presneto dobro opralo; bolje naju ne more, pa če še tako lije!“ je odgovoril oče in se je ozrl name.

Dedec je za hip postal, nategnil vajeti in je potrkal z bičem po tleh.

„Križ je s tem našim življenjem, križ!“ je potarnal in si je zavihal dolge brke visoko do ušes.

Oče se je nekaj domislil.

„Kako je pa to, da še drugih voznikov ni gor, a? Ali sploh ne mislijo priti danes po čreslo?“

„Zadaj so še; pa bodo že počasi priromali za mojim vozom,“ je naznanil z rezkim, ubitim glasom dolgobrki dedec in se je obrisal z rokavom preko debelih, rdečih usten, s katerim je zdajpazdaj neokusno zacmakal.

Oče je stresel vajeti, da so udarile rahlo po konjskih hrbtih, dvignil je bič in je zamahnil z njim po zraku.

„Bomo pa šli. — Adijo, Jernejc!“

„Adijo! Srečno pot!“

Huje se je ulilo iz neba; konja sta krepko potegnili, zahreščala so nenamazana kolesa, nerodni, visoko naloženi voz se je ropotaje zazibal, kakor omahujoč pijanec. Sunkoma je šlo navzdol; coklja pod kolesom je žvenketala, pod konjskimi kopiti se je globoko udiralo, kraj voza pa je stopal oče in je glasno poganjal, vajeti v levici in v desnici bič. Takrat sem se spomnil na trpke očetove besede in zagledal sem smrt samo, ki se je zibala pred menoj, silno koso je imela preko rame in s svojo ostudno režečo lobanjo se je dotikala črnih nepremičnih oblakov visoko nad gozdom, nad Repijo, spomnil sem se v neveseli slutnji na svojo žalostno, s krvavimi rožami bogato okrašeno bodočnost, na svojo trnjevo pot in na trpljenje pod križem, in zmračilo se mi je pred očmi, razprostrl sem roke in se opotekel za drvečim vozom . . .

JAŠAR PAŠIN MOST NA SITNICI.

SAMBOM:

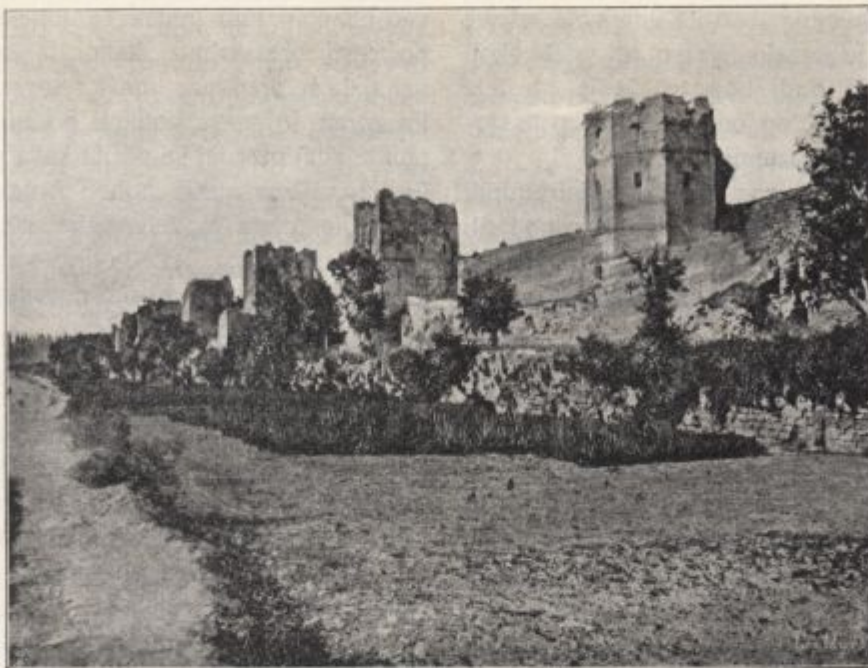
ŠE PIPE ŽENA VREDNA NI.

„Še pipe žena vredna ni tobaka in da v naročje bi ji cvetja trosil? — Prej kakor boš ljubezni jo poprosil, se bo za vrat obesila ti vsaka!“

Ko z nami je pri isti mizi kosil, je sipal strele kakor iz oblaka in pravil: „Naj bo taka ali taka, na rokah ne bom nikdar žene nosil!“

Že nekaj dni je v krčmi prazno mesto, kjer se zaklinjal je, da mu nikoli srce ne bo besedam tem nezvesto.

A včeraj, ko sem hodil po pomoli, ozirajoč se po ljudeh okoli, sem srečal ga, ki romal je — z nevesto.

STARE ZIDINE CARIGRAJSKE.

MILAN PLUT:

PO MACEDONSKEM BOJIŠČU.

PO KUMANOVSKEM GROBIŠČU.

Okoli desete ure dopoldne se je začel iz vranjske postaje pomikati dolg vojaški vlak. Bil je poln hrane, municije in drugih vojaških potrebščin; osebna vozova je imel samo dva: v enem so se vozili oficirji generalnega štaba, v drugem pa žurnalisti in cenzorji iz pressbureauja. Vlak so vodili vojaki železniškega oddelka; v Srbiji so bile železnice samo pod vojaškim nadzorstvom in podrejene vojaškemu oblastvom, a na osvojenem ozemlju so se nahajale popolnoma v vojaških rokah, civilni železniški uradniki so bili le dodeljeni raznim postajam.

Naš voz je bil veliko premajhen za toliko ljudi. Bili smo tako stisnjeni, da smo komaj dihali, ali dobra volja vse premaga in dobre volje je bilo pri nas mnogo, ker se nam je izpolnila želja, da odidemo v osvojene kraje in v obližje bitk, ki se bodo še vršile. Zato se nismo nič pritoževali radi premalega voza; kdor je dobil mesto, je sedel, drugi smo pa stali med klopmi, na platformi, sploh povsod, kjer je bilo kaj pro-

stora. Nikomur niti na misel ni prišlo, da bi se pritoževal radi tega, ker smo se vozili v vozu tretjega razreda; samo neki nemški tovariš iz Berlina je neprestano godrnjal, nič mu ni bilo prav, sedež se mu je zdel pretrd in premalo udoben, okna pa premajhna.

Mi drugi smo se zabavali, po malem pa tudi politizirali in poizkušali reševati velika in zamotana evropska vprašanja, in sicer z ono lahkoto in ležernostjo, ki je lastna samo žurnalistom. Največ so se pa kritizirali nemški generali, ki so napravili Turkom vojne načrte in jim organizirali armado. Med nami vsemi, ki smo predstavljali vendar skoraj vse evropske narode, se ni našel niti eden, ki bi se zavzel za njih, niti med Italijani.

Kmalu smo bili v Ristovcu, poslednji srbski postaji pred vojno, par metrov dalje je pa Zibevče, pred vojno prva turška postaja. Na postajnem splotju so se nahajali še vedno turško-francoski napisi, ker jih takrat Srbi še niso bili nadomestili s srbskimi, ali vsi zidovi so bili močno poško-

(Dalje).

dovani od krogel iz srbskih pušk, bilo je pa tudi več velikih lukenj, ki so jih napravile srbske granate. Vse to je kazalo, da so se vršili okoli postaje in za njo hudi boji in da je naletela srbska armada na odločen odpor takoj, ko je stopila na sovražnikovo ozemlje.

Čudni občutki so nas obšli, ko smo stopili na tla, na katerih so še pred par dnevi gospodarili Turki, ki so tukaj dobili prvi udarec. Tukaj so se Otomani prvikrat umaknili pred Srbi in potem so se umikali vedno dalje in dalje.

„Passeports, messieurs!“ (Potne liste, gospodje!), tako so vpili turški policijski uradniki na postaji v Zibevču l. 1910., ko sem prvikrat stopil na turška tla; vsi smo morali izročiti svoje potne liste, ki so nam jih skrbno pregledali; še skrbneje so nam pa pregledovali finančni uradniki našo prtljago, kakor bi se bali, da ne nosimo s sabo bomb ali podobnih nevarnih reči. Ta mejna revizija potnih listov in prtljage je bila na Turškem posebno sitna in neprijetna. Drugje so uradniki pri tem opraviu vsaj prijazni in uljudni, turški uradniki so pa vse prej ko prijazni ljudje. Sedaj vsega tega ni bilo več, na vsej postaji ni bilo nobenega Turka, povsod same srbske uniforme in lepa, blaglasna srbska govorica — bili smo v Novi Srbiji.

Vlak je šel naprej, počasi, zelo počasi, tako da smo lahko pozdravili vsakega vojaka, ki je stražil progo, in še slišali njegov resni odzdrav. Brzovjavne žice so bile popolnoma nove, ker so Turki pri umikanju stare potrgali in močno poškodovali železniško progo. Srbi so s tem računali in so še pred začetkom vojne nagrmadili na meji toliko brzovjavnega in železniškega materiala, da so mogle železniške in brzovjavne čete hitro popraviti napravljeno škodo, in vlaki so že po par dnevih vozili naprej do Kumanovega, potem pa naravnost do Skoplja. Pozneje je bila popravljena tudi proga od Skoplja do Soluna in od Skoplja do Mitrovice.

Na polju je srbski kmet mirno in zadovoljno oral zemljo in živahno smo pozdravljali novega srbskega državljana, ki je pred par dnevi, skrit na kakem varnem kraju, morda s strahom in trepetom poslušal grmenje topov in strahovito godbo v zraku, ko so letale po njem granate in šrapneli in nosili smrt in pogin povsod, kamor so padli. Do sedaj je bila vsa zemlja last objestnih begov, kmetje so imeli samo pravico, obdelovati zemljo, od pridelkov so jim pa begi pustili ravno toliko, da niso od lakote pomrli.

Po cesti so korakali vojaki, mirno in brezskrbno kakor po okolici Belgrada ali drugega

kakega mesta v osrčju Srbije. Sovražnika ni nikjer več blizu in tudi trénske kolone so se pomikale po cesti brezskrbno, kakor bi se ta zemlja ne nahajala še pred par dnevi v sovražnikovih rokah. Po gorah so se še potikali posamezni Arnavti in tam je zdaj pa zdaj še počila kaka puška, ali v dolino si ni upal priti noben Arnavt, posebno ne v bližino ceste in železniške proge, ki je bila dobro zastražena. Po polju so križarile srbske konjeniške patrulje. Vsako neprijetno iznenadenje je bilo popolnoma izključeno.

Ob cesti je sedel star turški kmet, kadil cigareto in nemo, nekam resignirano zrl pred se. Starec se je gotovo že vdal v Alahovo voljo in ko je videl, da Srbi ne vznemirjajo mirnega prebivalstva, četudi je turško, da hočejo biti pravični nasproti vsem, je ostal na svojem domovju in s časom se morda popolnoma sprijazni z novimi razmerami.

Vozili smo se po dolgi in široki dolini, ki se začena že v Srbiji, še pred Vranjo, obkrožajo jo pa z obeh strani visoki bregovi. Po teh bregovih je srbska armada prodirala in zavzemala hrib za hribom, dokler ni naletela pri Kumanovem na celo turško vardarsko armado, močno kakih osemdeset tisoč dobro oboroženih in izurjenih vojakov pod vodstvom spretnega in odločnega generala Zeki-paše, ki so ga zelo cenili Turki in nemški instruktorji. Dolgo se je ta general upiral pri Kumanovem in hlabro so se borili njegovi vojaki; zakaj tukaj so hoteli Turki Srbe premagati na vsak način, potem pa nastopiti triumfalen in zmagovit pohod proti Vranji, Nišu in dalje — naravnost proti Belgradu... Številno so bili Turki od Srbov močnejši, oboroženi so bili z ravno tako modernim orožjem kakor ti. Srbi niti pričakovali niso pri Kumanovem odločilne bitke; mislili so, da bo pri Kumanovem samo malo večja praska, odločilna bitka za Skoplje pa šele na Ovčjem Polju. Tudi položaj, na katerem je Zeki paša razvrstil svojo armado, je bil kakor ustvarjen za obrambo, ali srbska armada je prišla v Staro Srbijo in Macedonijo s trdno in odločno voljo, da prinese bratom po več ko petstoletnem suženjstvu svobodo, in zato so Srbi naskočili turške položaje s toliko vehemenco! Na levem srbskem krilu (pri Mladem Nagoričanu) sta izdržala dva srbska polka (7. in 18.) napad celega turškega armadnega kora in končno ta kor tudi pognala v beg. Polka sta pri tem toliko trpela, bila sta tako skrčena, da se iz njiju niso več mogle formirati stotnije in bataljoni.

Oficirji so šli pri naskokih vedno pred svojimi oddelki in padlo jih je toliko, da so ostali

nekateri polki skoraj brez vseh svojih oficirjev, ali vojakov to ni motilo, šli so naprej sami, brez oficirjev; četudi so sejali Turki na njih s hribov iz strojnih pušk in topov smrt in pogin, so drveli srbski vojaki dalje, nihče niti pomišljal ni na umikanje; pravi boj pa se je še-le začel, ko so prišli srbski vojaki na hribovje, ko so stali proti Turkom mož proti možu in so nasadili na puške bajonete. Takrat so Turki kmalu izgubili pogum in začeli so bežati kakor brez uma: na bojišču so puščali topove, municijske in trénske vozove, s sebe so pometali vse, kar jih je oviralo na begu pred srbskim konjeništvom. Zeki-pašo je veljalo velikega truda, predno je svojo armado zopet zbral in jo zopet uredil za boj, ali prva bitka, ki jo je iznova sprejel, se je vršila še-le tam daleč pred Prilepom, kjer je bil pa zopet popolnoma poražen...

V celi dolini ni nobene hiše. Železniške postaje stoje popolnoma osamljene in vasi, po katerih se imenujejo, stoje daleč stran v gorovju Sama nepregledna, lepa polja; v doglednem času bo tukaj blagostanje kakor v bogati Šumadiji ali Mačvi. Dosti zemlje bo ostalo za kolonizacijo; domače prebivalstvo ne bo moglo obdelati vse zemlje, ker je prereditko naseljeno; zemlje je preveč za onih par vasi na obronkih hribov, ki dolino obkrožujejo od obeh strani. Dežela je pač lepa, ali razmere pod turško vladjo niso bile take, da bi se hotel tam kdo naseliti. Še domače prebivalstvo je bežalo izpred žalostnih razmer v Srbijo in tudi v daljno Ameriko, dasi bi lahko imelo „Ameriko“ doma; zato je evropska Turčija sploh zelo slabo naseljena, ali razmere se bodo tudi v tem oziru kmalu izpremenile, ker so se „Amerikanci“ začeli vračati v domovino takoj po prvih srbskih zmagah.

Lepi, rodovitni kraji, ali — nikjer gozdičkal Turki so uničili vse gozdove; na ta način so hoteli vstaškim četam vzeti zavetje v gorah. Toda vstaši so se porajali sami od sebe in skrivati se jim ni bilo treba po gozdovih, ker so imeli veliko varnejša zavetja — po vaseh. Turške oblasti so sicer strogo zahtevale od kmetov, da morajo naznaniti takoj orožništvo, ako pride v vas kaka vstaška četa. Ali kmetje niso izdajali svojih braniteljev in maščevalcev Turkom; vse vasi so bile ali čisto krščanske ali pa čisto turške, nikjer pa pomešane; v vsaki krščanski vasi so bili vstaši popolnoma sigurni, posebno ker so kmetje sami stali na straži in pazili, da ne bi prišli orožniki ali vojaki.

Zgodilo se je sicer, da je bila kaka četa tudi izdana in vas obkoljena od turških vojakov.

V takih slučajih se je vnel boj brez ozira na to, koliko je turških vojakov, ker živ ni hotel priti v turške roke noben vstaš, ali svoje življenje so prav drago prodali. Seveda je pozneje druga četa izdajalca kaznovala po zaslugi. No, pa to so bili samo izjemni slučaji.

Tako smo se počasi pomikali dalje. Proga, po kateri smo se vozili, je bila namreč na mnogih krajih močno poškodovana. Ko smo imeli za sabo tudi že postajo Tubanovce, se je vlak ustavil na odprti progi. Na levi strani je stalo nekoliko turških topov v bojni poziciji, okoli njih pa vse polno mrtvih konj. Rekli so nam, da se tukaj začelja kumanovsko bojišče; kdor si ga hoče ogledati, lahko izstopi, odide peš v Kumanovo, na kumanovski postaji pa naj vstopi v prvi vlak, ki bo vozil proti Skoplju. Kdaj bo ta prvi vlak odhajal proti Skoplju, tega seveda nihče ni vedel. Izstopilo nas je samo kakih dvanajst, pod vodstvom prijaznega in ljubeznivega gosp. Živka Barlovca, ki nas je na popolno naše zadovoljstvo vodil tudi pozneje v Veles, Prilep in Bitolj, kjer je bil prvi srbski policijski šef.

Topovi so se nahajali v položaju, kakor so se rabili v boju. Zraven njih so stali še polni municijski vozovi, mnogo granat je ležalo po tleh, zraven praznih patron. Okoli topov so ležali mrtvi konji, grozovito razmesarjeni. Bil je vroč dan in od teh konj se je razširjal tak smrad, da smo si morali z robci mašiti nosove. Zemlja je bila vsa razrita od srbskih granat, ki so uničile ta turški artilerijski oddelek; po krvavih lužah smo lahko razpoznali, kje je padel kak turški topničar, katerih skupni grob se je nahajal nedaleč. Tudi kosi kruha so bili razmetani tam okoli, žepni robci in dr.

Grozen je bil pogled na ta razbiti turški artilerijski oddelek! Vrteli smo se sicer dolgo okoli topov in municijskih vozov, celo fotografirali smo se tam, ali veselja ni bilo nobenega, vsi smo stali pod močnim vtiskom smrti, ki je imela tukaj bogato žetev. Kako so morale tukaj mesariti granate, koliko smrtnih krikov se je tukaj slišalo, kako so trepetala mlada telesa v smrtnem boju, topovi so pa grmeli kakor v zadnji pozdrav umirajočim! In utihnil je najprej en top, potem drugi, tretji itd., potem so pa molčali vsi, ker ni imel več nikdo streljati z njimi! In potem so prišli srbski pešci, z nasajenimi bajoneti na puškah, in ko so zagledali one mrličke okoli topov, so se gotovo ustavili in umolknil — pred veličanstvom smrti — — —

Daleč od topov je stala srbska straža, ki je imela paziti na njih. Kakih sto korakov od nas

je stal na polju ranjen konj, ki ni mogel naprej, in je rezgetal tako otožno, da se nam je vsem smilil. Ustrelili bi ga, ali streljanje je bilo zabranjeno, da se straže ne alarmirajo po nepotrebnem. Mogli bi ga edino zaklati, ali za to je treba trdega srca. Pustili smo ga tam, posebno, ker nam je rekel vojak, da pride gotovo kmalu kak cigan, ki ga ubije in odere.

„Čemu pa bo koža ciganu?“ vprašam vojaka.

„Opanke bo delal iz njih,“ mi odgovori in me prav čudno pogleda, kakor bi se čutil temu, da ne vem. Kmalu smo bili pri improviziranih turških obkopi za pešce. Po tleh je bila razprostrta slama, tako da so vojaki v boju ležali na suhem. Ali tudi ta slama je bila krvava in v zemlji je bilo vse polno jam, ki so jih napravile srbske granate, malo dalje pa — grobovi. Tudi tukaj je dihala smrt, kakor sploh povsod po polju in hribovju okoli Kumanovega. Tudi Srbov je padlo tukaj mnogo, zelo mnogo. Saj so tukaj izvojevali prvo veliko zmago, radi katere je začela cela Evropa govoriti z največjim spoštovanjem o srbski armadi, ki je v tako težkih okoliščinah in pri takih terênskih ovirah premagala številnejšega sovražnika. Turki so se nahajali na utrjenih hribovih, Srbi so pa morali prodirati po ravnem polju, kjer ni bilo nobenega grmička, da bi se mogli prodirajoč skrivati. Nikjer grmička in nikjer kakega jarka, Turki pa streljajo iz pušk, strojnih pušk in topov, lepo skriti v obkopi na hribovih! Po polju je bilo radi dežja toliko blato, da Srbi niso mogli spraviti svojih topov naprej, ali pešci so prodirali brez zaščite artilerije, dokler se ni artilerijskim oficirjem in vojakom posrečilo, izvleči z rokami topove iz blata in jih spraviti na kolikor toliko ugodne položaje, s katerih so potem začeli streljati na turške položaje in tako olajšali delo pehoti.

Težko nalogo so imeli izvršiti tukaj srbski vojaki, ker so nepripravljeni naleteli na grös turške armade, pričakovali so pa, da jih sprejme pri Kumanovem kvečjemu kakih 25.000 mož Zeki-pašine armade. Zeki paša je zaupal v moč svoje armade, posebno ker je bila od srbske prve armade številnejša. Hotel je uničiti najprej pri Kumanovem prvo srbsko armado, predno bi se združila z drugo armado, ki je prodirala proti Ovčjemu Polju skozi Bolgarsko proti Krivi Palanki. Ko bi bila prva srbska armada poražena — in s tem je Zeki-paša čisto resno računal — bi se lahko vrgel na drugo srbsko armado pod poveljstvom generala Stepanovića. To armado razbije — tako je računal Zeki-paša — še laže in s tem prisili tudi generala Jankovića in Živko-

vića, ki sta s svojima armadama operirala po Kosovem Polju in novopazarskem sandžaku, se umakniti in — turška armada bi stopila na vsej črti v ofenzivo.

Načrt nikakor ni bil slab, samo v enem se je Zeki-paša urezal: podcenjeval je srbsko armado. Turki so bili tako kompletno poraženi, doživeli so tak polom, da niti Skoplja niso branili, temveč so bežali skozi Skoplje dalje proti Velesu in Prilepu in ko jim je turško prebivalstvo očitalo njihov divji beg, so se izgovarjali, da se s Srbi ni mogoče vojskovati, ker ima vsak Srb po en top. Tak strah so izzvale med Turki male ročne granate, ki so jih Srbi z naravnost izredno spretnostjo porabljali in delali z njimi v turških vrstah grozno zmešnjavo.

Prišli smo pred neko vas in videli smo že od daleč taborišče vojakov tretjega poziva, ki so hodili vedno za operativno armado in so bili rabljeni za posadke v zavzetih krajih, za straženje železniških in brzojavnih prog, cest. i. t. d. Straža nas je ustavila, ali nas takoj tudi pustila naprej in kmalu smo bili pri oficirjih, tudi samih starih možeh, ki so se baš gostili s pečenko in zalivali z vinom. Sprejeli so nas z največjim veseljem in nas tudi pogostili.

Ne spominjam se, kako se imenuje vas, pred katero se je vse to dogajalo; pravzaprav to niti ni vas v našem pomenu besede, s hišami, gospodarskimi poslopji, vrtovi i. t. d.; stala je tam samo ena hiša, enonadstropna, z velikim, visoko ograjenim dvoriščem, na katerem so se nahajali hlevi, shrambe i. t. d. To je bila begova „kula“ (grad), kjer je stanoval beg samo zdaj pa zdaj, ako je ravno hotel malo pogledati svoje gospodarstvo; navadno je prebival v Skoplju. Begovo gospodarstvo ni bilo majhno, vsi prebivalci vasi so bili njegovi tlačani in njegova je bila vsa zemlja daleč na okoli. Zakoni sicer predpisujejo razmerje, v katerem je pridelkov deležen beg in v katerem kmet, in to razmerje je še precej pravično, v kolikor se je na Turškem sploh moglo govoriti o kaki pravičnosti. Ali beg se je malo zmenil za tozadevna zakonska določila. Kmet bi se sicer lahko pritožil, ali tako nespameten ni bil noben kmet, da bi šel iskat pravice pred turško sodišče — proti begu, ker o tem je mogel biti že v naprej prepričan, da pravice ne najde, begova maščevalnost ga pa tudi ne bi minila.

Begov grad je bil pri našem prihodu zelo živahen. — Beg je menda zbežal naravnost v Carigrad in tudi njegovi turški posli so razbežali na vse strani, po gradiču in drugih poslopjih so

ŠAŠA ŠANTEL: ISTRSKA HIŠA.

se pa naselili kmetje, dovčerajsnja raja, ki se je prav dobro počutila pod svobodnim solncem Srbije. Umazani otroci so se podili veselo po dvorišču, moške in žene so nam pripovedovali o prejšnjih slabih časih, pri tem so jim pa obrazi žareli od veselja, ko smo jim zatrjevali, da se ti slabi stari časi nikdar več ne povrnejo, da so turškega suženjstva enkrat za vselej osvojenjeni.

Nekega kmeta sem vprašal, kje je pravzaprav vas, oziroma kmetijske hiše, in mož mi je pokazal neke kupe zemlje, ki so stali tam okoli in ki sem jih smatral za nekake primitivne hleve; kar vzkliknil sem:

„To vendar niso hiše, prijatelj, saj v teh luknjah iz zemlje vendar ne prebivajo ljudje?“

„Kje pa?“ me je začudeno vprašal kmet.

Pistopil sem k eni taki „hiši“. Štiri nizke, prav nizke stene iz ilovice, nad njimi par lesenih gred in na njih slama, nametana nekako v obliki strehe. Okna nobenega, samo na eni strani nekaka odprtina, ki služi za vrata in okno, in na tleh nekaka deska, ki jo po noči, po zimi v hudem mrazu najbrže tudi po dnevi — prislonijo na ono odprtino. Pogledal sem v notranjost „hiše“. Sredi mračnega prostora je gorel kar na tleh ogenj, ob zidu je bila razgrnjena slama — najbrže ležišča — tam sta stala mož in žena, na

tleh so se valjali otroci, na drugi strani je pa stala — krava, dve svinji in par ovac — — —

Kar streslo me je pri tem pogledu in pomislil sem v sebi, kako srečni bi se čutili ti ljudje, ko bi mogli stanovati — v hlevih za živino, kakršne imamo pri nas na Slovenskem v najbolj zapuščenih vaseh — — — — — Vojna je strašna, ali tako življenje je še strašnejše od nje! Razmere, v katerih je živela jugoslovanska raja na Turškem, so bile take, da nobena vojna, ki bi ji cilj bil osvoboditev te raje, ne bi bila preveč strašna. Ta bedna bitja imajo sicer človeško obliko, ali njihovo življenje je bilo bednejše od življenja živine, ki jo je beg čuval, za svoje tlačane pa ni imel srca niti usmiljenja.

Šli smo naprej, vsi tihi in zatopljeni v misli. Jugoslovani, ki so nam Turki bili kolikor toliko znani iz zgodovine, iz narodnih pesmi in drugih virov, se še nismo toliko čudili temu, kar smo ravnokar videli, ali Francozi, Angleži in Italijani! Bilo mi je žal, da ni bilo zraven mojega Nizozemca Sola, ki mi v Vranji ni hotel verjeti, da so Turki nedostopni za kulturo, in je mislil, da govori iz mene samo plemensko sovraštvo, ko sem mu opisoval Turke.

Pri potoku so ženske prale in prepevale. Vprašali smo jih, kaj so delale, dokler je trajala bitka.

„Oh, strašno je bilo za nas,“ so začele tarnati. „Krogle so frčale na vse strani, ali to ni bilo tako strašno, kakor negotovost, kdo bo zmagal. Vsi smo se poskrili v jame, nič nismo jedli in nič spali, samo molili smo Boga, da bi naši zmagali. No, pa je dal Bog srečo našemu kralju, zmagali so njegovi junaki in sedaj ni več Turkov, sedaj je vse dobro. Bog daj srečo in dolgo življenje našemu kralju, njegovemu mlademu sinu in vsem našim bratom, ki so nas rešili zla.“

Med ženami se je nahajalo izredno lepo dekle, ki so se z njo na vsak način hoteli turški oficirji pozabavati. Dekle se je skrilo v gnoj in je ostalo tam skrito, dokler mu niso domačini rekli, da so Turki zbežali in da se nahajajo v vasi že srbski vojaki. Dekle je bilo rešeno in gotovo se bo spominjala do konca dni strahu, ki ga je morala prestati za kumanovske bitke.

Od daleč se je že videlo mesto Kumanovo. Po polju so iskali vojaki tretjega poziva mrličje in jih zakopavali. Tudi po hribovju so hodili vojaki v razvlečenih vrstah in iskali mrličje, če je še kak ostal slučajno v kakem jarku ali sicer skritem mestu. Ob poti smo videli grobove, ki pa niso bili posebno globoki; iz nekaterih takih grobov so gledale izpod zemlje noge, roke in

tudi glave. Bo pač treba marsikatero grobove prekopati in zakopati mrličje v malo globlje jame, kar se v naglici — saj ni bilo malo mrličjev! — ni moglo storiti. Gavrani so letali nad tem velikim grobiščem in odurno vreščali, kakor bi hoteli izražati svoje veselje nad pojedino, ki so jo imeli tukaj — — — Večkrat se je zaslišal s hribovja strel iz puške in nekaterikrat smo slišali tudi žvižganje krogel po zraku. Bili so to streli iz pušk Arnavtov, ki so se še potikali po hribovju, ali srbski vojaki se niso preveč zmenili za te strele, pogledali so, odkod prihajajo, in kmalu so imeli Arnauta v rokah — živega ali mrtvega — — — Ob vsej poti so ležali brez vsakega reda turški municijski vozovi, polni granat in šrapnelov. Zraven njih so stali še prejšnji dan tudi topovi, ali te so Srbi že pobrali in odvlekli na železniško postajo in baš so začeli zbirati tudi municijske vozove, tako da bo kmalu zbran ves kumanovski bojni plen. Ta plen ni majhen, ker so Turki zapustili na bojnem polju pri Kumanovem samo topov, in sicer modernih brzostrelnih topov, okoli devetdeset! Puške takrat sploh še niso bile preštete in ravnotako ne drugi manjši vojaški predmeti, kakor bajoneti i. t. d.

(Dalje prihodnjič).

V. F. JELENC:

KOSOVKA DEVOJKA.

Vstala kakor nekdanj v dnevih davnih
Kosovka devotjka v rano, mlado jutro,
napotila se na Kosovo je polje,
da tolaži in krepi junake, brate svoje.

Zopet njena bela noga v krvi gazi,
ki napaja polje Kosovo prostrano,
zopet najde brate svoje poginule,
smrti vidi kruto in bogato žetev.

Ko tolaži in krepi umirajoče brate,
ko jim leka in poguma daje,
blažena ji radost v duši pôlje,
ustne ji šepetajo zahvalo vročo:

Hvala vam, junaki-maščevalci,
vaša kri zastonj ni porosila polja,
iz krvi veliki vstaja dan,
vstaja slava in svoboda večna!

IGN. GRUDEN:

TEŽKO URO.

S krvjo prepojen plamti zapad
in jadra na valih gore;
tam daleč ozad
sred kraških ograd
pa skale žare
in mraku kljubujejo.

Tam neizprosna, jeklena volja
in težke tam misli vasujejo,
še trši od skal ljudje tam stanujejo:
ko s plugom gredo po njivi za voli
z obrazi prstenimi, v prsa razgaljeni,
kot svinec so težke jim misli od boli,
ki tiho za čeli razgritimi snujejo.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Jugoslavenska Akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu.

Izšel je II. del njenih publikacij za 1912, in sicer za zgodovinsko-filološki in filoz. juridični razred sledeče knjige: „Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti“, knjiga 194 (str. 249). — Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena“ (knjiga XVII., zv. 2, uredil dr. Drag. Boranić, z ilustracijami, str. 384). — Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium vol. XXXIII. (Hrvatski saborski spisi. Uredil Ferdo Šišić I., str. 405). — Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Vol. X. Zbral in uredil T. Smičiklas, zv. X., str. 777. — Gradja za povijest književnosti hrvatske, knj. 7., uredil Ivan Milčetić, str. 413. — Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik, napisal Vladimir Mažuranić, zv. III. str. 337.—480. — Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, ureja T. Maretić, zv. 31., str. 241.—400.

To je le polovica edicij, poprek kakih 158 tiskanih pol v velikem, deloma leksikonskem formatu; na leto utegnetorej Akademija izdati kakih 300 tiskanih pol. Naročnina za vse te knjige je 20 K na leto. Kdor bi jih posamez naročal, bi seveda plačal že za sedaj izišlo polovico publikacij 33 K 50 h (Rad 3 K, Zbornik 2-50 K, Monumenta 6 K, Codex 10 K, Gradja 4 K, Pravno-povj. rj. 4 K, Rječnik 4 K). V naslednjem hočemo dati nekaj podatkov o vsebini.

Literarna zgodovina.

Je zastopana pred vsem v „Gradji“. To je knjiga kakor je na pr. „Zbornik“ Matice Slovenske, le da je omejen na literarno zgodovino. Pričuje o zvezek prinaša razno gradivo od 15. do 19. stoletja: hrvatske besede v nekem italijanskem pesniku XV. veka; nemški prevod latinskega dela prvega hrvatskega pesnika Marulića (1501), dvajset pesmi dubrovn. pesnika Mavra Vetranica; iz 17. stoletja: duhovne pesmi jezuita Bartol. Kašića, prvega hrv. slovničarja, „prikazanje“ o egipt. Jožefu in „Treh kraljev“ v Šibeniku, Gundulićev „Osman“, Palmotićeva Kristijada, lat. pesmi Jurija Palmotića; 18. stoletje: Zanoljeva „framasonska šola“ v Dubrovniku; med Kajkavci: Habelić (1776), grofica Patačić, Tiho Brezovački itd.; 19. stoletje: Sporerjev „Ilirski Oglas“ 1818, historik Feretić na Krku, Istran Peter Stanković kot hrv. pisatelj; Bogović, Utješenović, Kurelac, Palmović in Šenoa. — Prispevali so urednik Milčetić, Šišić, Drechsler, Dukat, Rešetar, Körbler, Prohaska itd. —

U „Radu“, knj. 194. priobčuje Körbler študijo o zadnjem znatnejšem dalmatinskem latinistu Dubrovčanu Marku Faustinu Galjufu (1765—1834).

Slavistika (lingvistika).

V „Radu“ priobčuje Stjepan Ivšić, mlad, nadarjen zagrebaški lingvist, 2 študiji: „Akcent u Gramatici Matije

Antuna Reljkovića“ (1767) in „Akcent u Gramatici Ignjata Al. Brlića“ (1833) — oboje se tiče slavonskih dialektov.

Velikega „Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika“, ki ga sedaj ureja T. Maretić, je izšel 31. zvezek, obsegajoč besede od „nači“ do „nakon“.

Tudi Mažuranićev „Pravni Rječnik“ daje obilo filol. gradiva ter bo zanimal tudi raziskovalce lastnih imen.

Narodopisje.

„Zbornik“ prinaša nadaljevanje opisa Samobora iz peresa samoborskega učitelja Milana Langa (že to nadaljevanje obsega 150 strani); čitamo tu (povsod z zgodovinskimi podatki) o življenju po poklicih in imetku, o cehih, o bratovščinah, o glasbi, o društvih, o življenju bolnih ljudi, o verskem življenju, o šoli, a končno se prav obširno opisujejo prebivalci po imenih in poreklu (pokoljenju): prav mnogo Samoborcev se je priselilo iz Kranjske in Štajerske, tudi iz Koroške.

Smičiklas priobčuje narodne pripovedke iz oseške okolice v Slavoniji, Ardalić pa „basme“ (vražasti reki, uroki) iz Dalmacije.

Zgodovina.

V uredništvu Smičiklasovem je izšel 10. zvezek (777 strani) „Codicis diplomatici“, ki obsega listine 1332—1342.

Hrvatski saborski spisi, obsegajo leta 1526—1536. To je velika nova publikacija, ki jo je omogočila hrv. vlada s povišano podporo 25.000 K. S tem se sistematski nadaljujejo Kukuljevićeva „Iura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae“. Baš ta knjiga „Spisov“ je tem važnejša, ker do sredine 19. stoletja niti dogodek cetinjskega sabora 1526—27 ni bil znan. Šišić je v svojo svrhu porabil arhive v Zagrebu, na Dunaju, (Gradcu), Budimpešti, Kōmendu, Košicah in Ljubljani („Rudolfinum“, škofijski arhiv).

Pravo.

V „Radu“ čitamo razpravo dr. Jos. Šilovića „O razvoju krivnje u hrvatskom kaznenom pravu“. Studija se deli v 3 dele: Staro hrvatsko pravo. — Hrv. ogrsko pravo do 1852. — Sedanje shvačanje našega naroda. V prvem delu preiskuje pisatelj stare statute itd. (vinodolski zakon, poljički statut, trsatski statut itd.), stvari, ki zanimajo tudi slavista. V tretjem delu se s preciznimi odgovori iz naroda dokazuje, da prosti narod razločuje določno usmrčenje od kulpoznoga („po nesreči“, „ne zares, nego v šali“, — „ne nalašč“).

Zelo zanimivo pravno-kulturno in pravno-zgodovinsko gradivo priobčuje Vladimir Mažuranić v „Prinosih za hrvatski pravno-povjestni rječnik“, ki ga je sedaj izšel 3. zvezek, obsegajoč pojme od „grabi“ do „kanat“ (kant). Kar v začetku letošnjega zvezka čitamo o slučajih strašnih usmritev. V obsežnem članku „grad“ poroča pisatelj, da je neki prost Slovenec grad Miramar zval „zamek“.

Na str. 359 sub „grif“ omenja Kozje = Drachenburg ter opozarja, da se rastlina „dracunculus“ v hrvaščini zove „kozlac“. „Grof“ se je v hrvaščini udomačil šele v 16. veku (očividno s Habsburžani), prej so bili hrvatski „knezi“. — Zelo zanimivo je (str. 427), da so do 14. veka hrvatski viri polni samih slovanskih imen in da nahajamo tudi na severu in zapadu imena, ki jih običajno iščemo v srbskih zemljah, na pr.: Uroš, Nęguš, Nenad itd. „Kajkavčič“ je bil v 16. veku že priimek.

„Kant“ (dražba) prihaja od „cantare“. Za posla ali slugo, ki vrši kante ali klice, se nahaja tudi beseda „kantar“. (Ali ni slov. dialekt. „kantnar“-učitelj kontaminacija dveh pomenov?)

Dodatno naj tu omenimo najstarejši statut hrvatskega narodnega prava, „Statut Lige kotara ninskega“ (v severni Dalmaciji), ki je o njem napisal študijo prof. dr. P. Karlič v „Vjesniku Hrv. arheološkog društva“ XII. (1912). Ta statut, ki bi mu začetki segali nazaj v dobo narodne hrvatske dinastije, je prvič bil upisan po dopuštenju kralja Stipana Ugarskega na 23. novembra 1103.*

Karlič Petar dr., Kraljski Dalmatin (1806 do 1810). Izdala „Matica Dalmatinska“ u Zadru 1912. Str. 167 z več slikami in snimkom 1. strani 1. lista „Kr. Dalmatina“. Cena 4 K.

Znano je, da so Francozi za svoje „Ilirske Provincije“ izza l. 1810. izdajali v Ljubljani službeni list „Télégraphe officiel“. O tem listu se je pisalo že večkrat, a popolne in zaključne študije o njem še nimamo. Še manj se je pri nas dosle vedelo o ital.-hrvatskem listu, ki ga je francoska vlada izdajala v Zadru, predno so l. 1809. tudi slovenske dežele z banovino postale del francoske oblasti. Listu se je reklo „Kraglski Dalmatin“ (Il regio Dalmata). Izhajal je od 12. jul. 1806 do 1. aprila 1810; od početka ga je hrvatski urejeval (razen prvih dveh, treh števil) za kratek čas frančiškan Paško Jukić, potem pa dominikanec Dominik Budrović. In o tem listu nam podaja sedaj prof. Karlič popolno študijo na podlagi arhivalij namestništva v Zadru in vsebine lista samega. Pri tem postopa od letnika do letnika, nam analizira njih vsebino ter jo pojasnjuje s sodobnimi dogodki, uradnimi dopisi in privatno korespondenco. Ni nikakega dvoma, da so „Kraljskega Dalmatina“ zlasti l. 1809-10 poznali tudi v Ljubljani. Tem bolj se bo treba pri študijah o Vodniku itd. ozirati tudi nanj odnosno na pričujoči spis Karličev.

Этнографическая карта западнаго славянства и западнои Руси. Sestavil profesor T. D. Florinskij. (Kiev, 1911. Izdanje peterburškega Slavjanskega blagotvorniteljnega Obščestva).

Velik slovanski zemljevid. En sam pogled nanj nam jasno pokaže naše razmerje do ostalega Slovanstva oziroma do ostalih slovanskih narodov. Kar se tiče slovenskega ozemlja samega zase, vidimo na njem sledeče nemške otoke: Sv. Lenart v Slov. Goricah, Ptuj, Maribor, Slov. Bistrice, Celje, Laški trg (ali Rimske Toplice?), Slov. Gradec, Borovlje in še en otok na Koroškem, Kočevje. Katere kraje je izdajatelj hotel vrisati, ni prav jasno; manjka na pr. Kanal, Tolmin, a je Ročinj, manjka Ljutomer, a je Sv. Martin v Slov. Goricah. Oblike imen so često krive, na pr.: Mito (Мито) = Muta, Rožeg, Jasenica, Krajna, Rožin = Ročinj, Kaper, Senožit, Lože, Lače = Gr. Lašeč, Mueršperg, Metlika = Meraling, Brece, Lize (= Laze?), Karlovac = Karlovac. Za Cerkno je Kirchheim, Cherso je Krk, a Krk je le Veglia. — Primerno in potrebno bo, da se pri novem izdanju zemljevid pošlje v vse slovanske centre v korekturo.

Engelbert Gangl, Zbrani spisi za mladino. III. zvezek. Pripovedni spisi (V Ljubljani, 1912. Last in založba „Društva za zgradbo Učit. konvikta“. Natisnila Učit. tiskarna. Str. 86). To je 13 povesti za otroško dobo od 6. do 10. leta: Sneženi mož, pedenj mož, kušarica „čudna žival“, kepanje, maškare v otroških sanjah itd. Toplo priporočamo knjižico vnetega prijatelja naše mladine.

Skoki pustinja in puščavo. Roman iz Mahdijevih časov. Spisal Henrik Sienkiewicz. (Prevel dr. Leopold Leonard. Založila Katoliška Bukvarna v Ljubljani 1912. Str. 498. Cena 2:80 K, vezano 3:90 K.) Knjiga je vseskozi prav zanimiva, ker je nje vsebina povsem drugačna, nego je navadno vsebina romanov. Dva evropska otroka, ki so ju ugrabili očetoma Mahdijevci, sta potovala po puščavi. Krasen je opis puščave kot take in vsega življenja v njej. Kako živo so opisane noči, ki sta jih prebila otroka v puščavi! Kdor čita to knjigo, se more popolnoma seznaniti s pustinjami. Tu in tam so pripovedovani skoro neverjetni čini, čini, ki jih je izvršil starejši deček s svojim pogumom, a med seboj so v lepi zvezi in končno verujemo v njih resničnost.

Lj. I.

Anton Novačan: Naša vas, II. del. (Založila knjigarna Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.) To je III. zvezek „Biblioteke pisateljev sedanje dobe.“ — Oceno priobčimo.

Dr. Niko Županić, Altserbien und das türkische Problem. V zadnji številki „Slovana“ smo naznanili to študijo Županićevo, ki pa ni, kakor bi se morda zdelo po onem naznanilu, drugo izdanje študije istega pisatelja „Mazedonien und das türkische Problem“ iz l. 1903.

GLASBA.

Mrtvaški ženin. Glasbena Matica v Ljubljani je za izvajanje v svojem drugem letošnjem koncertu izbrala balado „Mrtvaški ženin“, ki jo je spesnil češki pesnik Erben, uglasbil Dvořák. Devetnajst let je že preteklo od takrat, ko je „Glasbena Matica“ prvič nastopila s tem delom in po potresu dosegla z njim kolosalen uspeh tudi na znanih dunajskih koncertih. Erben je v svojih „Kiticah“ odkril svetu lepoto narodnih pravljic in med njimi zavzema balada o „Mrtvaškem ženinu“ prvo mesto. Naslanja se na Leonorin motiv, Slovencem znan iz Prešerna. Dovršena pesniška oblika Erbenove balade je mikala Dvořaka, da je oživotvoril v glasbi krasno narodno pravljico. Impozantna glasba je to, ki ji je invencija vzeta deloma iz narodove duše, ki pa deloma spaja narodno z umetniškim. Raznolično se menjajo lirski mesta z dramatiškimi, predvsem ima orkester sijajno, ilustrativno nalogo. Solospevi in zbori učinkujejo po svoji lepoti, skratka: delo je popolno in svetovne glasbene vrednosti. „Glasbena Matica“ je dne 7. marca prvič in dne 9. marca t. l. drugič zopet pokazala, da je bila kos svoji nalogi. Pridobila je za koncerte 3 domače soliste. „Mrtvaškega ženina“ je pel Josip Rijavec, dober znanec iz koncerta, ki sta ga priredila s pianistom Ravnikom v januarju t. l. Pevec je to, menda edini slov. tenorist, ki ga cenim, edini glasbeno naobraženi tenorist brez vsiljevanja. Njegova interpretacija težkih Lajovčevih pesmi je občudovanja vredna in ni čuda, da ga je „Glasbena Matica“ angažirala za vlog v večjem delu, kjer je lahko dokazal, kaj zna. S svojim prijetnim glasom je očaral v nežnih lirskih spevih, v najmočnejših delih pa ga orkester ni mogel premagati. Sopransko partijo so poverili Mici Koroščevi, primadoni zagrebške opere. Naravnost povedano: izvedla b.

jo bila lahko bolje. Ne zametujem njenega temnobarvnega glasu, grajam pa neznanje svoje vloge. Kritike so soglasno hvalile — iz ne vem katerega vzroka — podavanje točke „Marija milostna gospa“, jaz trdim baš nasprotno. Tuintam je distonirala, spustila pol takta in zakrila te pregrehe le onemu, ki dela temeljiteje ne pozna. Pripovedovalca je dobro pogodil Križaj. Dolga in nelahka naloga zahteva izšolanega basbaritonista in tak je Križaj. Nešteti njegovi nastopi v operah pričajo o tem. Zmožnosti Matičnega zbora ni treba podčrtavati. Pel je tudi to pot, da ga je bilo veselje poslušati. Orkester „Slov. filharmonije“, pomnožen z učitelji in člani „Glasbene Matice“, pa je le za silo zadostil. — Naštediral in vodil je delo z znano in hvalevredno vmeno zaslužni koncertni vodja Matej Hubad. M.

RAZNOTEROSTI.

Pariz in sedanja vojna.

Pariz ima vedno svojo sezono in nikdar ni tih, nikdar miren, vsak dan kaj novega. Tudi lansko jesen se Parižani niso mogli pritoževati, da bi jim bilo življenje dolgočasno. Pred vsem jih je zanimala balkanska vojska, a na drug način kakor Avstrijci ali pa nas Slovane. Za Francoze je bil to boj njihovega orožja proti nemškemu, njihove vojne taktike proti nemški. In krasne zmage balkanske zveze so jim pokazale v zadostni meri, da francoski topovi glede preciznosti strelnega učinka daleč nadkriljujejo Kruppove, ki so jih rabili Turki. Bolgarski in srbski častniki, da, celo kralj Peter sam je študiral na francoskih vojnih šolah in tega-le se dobro spominjajo francoski častniki, saj je stal v vrstah njihove armade l. 1870/71, boreč se zoper nemške navale. Pa simpatije francoskega naroda niso samo iz teh vzrokov na strani Jugoslovanov, ampak tudi zato, ker je bila Turčija vedno zvezana z Nemčijo. In z zmago Turčije bi se bil germanski orel še bolj razšopiril po Evropi v veliko nevarnost Slovanom in Romanom.

Kadar je bila naznanjena kaka velika zmaga Slovanov, so se vedno prodajala po cestah posebna izdanja časopisov z najnovejšimi poročili. In pariški raznašalci, ki že itak na ves glas ponujajo svojo robo, so drug drugega prekričevali v najizbranejših besedah, razpečavajoč zadnje novice z bojišča: „La prise de Mustapha-Pacha — Grande victoire bulgare — Deuxième édition La Patrie — Terrible défaite de Turcs“ itd.¹⁾ S posebnimi izdajami napravijo namreč listi velikanske dohodke, ker jih ljudstvo kar trumoma kupuje. Parižan že itak ne more biti brez časnika in naj si bo najnavadnejši delavec, trgovec, dijak ali milijonar. A skoraj nikdo si ne abonira časnika na dom, vse jih kupuje na cesti, cena je ista in lahko si kupi vsak dan drug list, kakor mu ugaja.

Ker se pred vsem od posebnih izdanj proda na stotisoče iztisov, se večkrat zgodi, da se da tiskati kaka nesrečnica, ki je prav senzacionalna, dobiček je velik, in drugi dan se pač prekliče poročilo. Tako sem enkrat sedel na limanice in kupil „La Presse. Extra-Edition“, ki je naznanjala, da je Odrin pal; bilo je to še pred božičem.

Pred vsem so pa Francozi ponosni na izvrstne uspehe svojih letalnih strojev v balkanski vojni. Saj so v tej stroki, kakor tudi v premnogih drugih, prvi narod in neprekosljivi. Kaj da premorejo, je pokazala razstava aeroplanov in raznih letalnih potrebščin v Grand Palais, takozvani „Aéro-Salon“, ki je trajal od 26. oktobra do 10. novembra 1912. Ta salon je prekosil vse prejšnje v mogočnosti in raznovrstnosti, kar

so priznali časniki vseh narodov. V glavnih prostorih Velike Palače so bili postavljeni letalni stroji najrazličnejših tvrdk in velikosti, v prvem nadstropju in stranskih oddelkih so bili izdelki strok, ki so v katerisibodi zvezi z avijatikom: motorji, fotografija, kinematografija, reflektorji, razsvetljava balonov, načrti in modeli, telegrafija in telefonija z zrakoplovi, svilene, kavčukaste in platnene tkanine za prevlako letal, pomožni stroji in orodja, material za prevažanje in pošiljanje, šotori in hangarji za aeroplane in balone, in še neštete druge stvari, ki jih tu ni mogoče vseh omeniti. Razstava je nudila tudi onemu, ki ne ume dosti o teh stvarih, nebroj zanimivosti. Razstava je bila naravnost bajna, saj je tudi veljala nad tritisoč frankov na dan. Na notranjem balkonu je bila godba in večkrat je prišla popoldne znana operna pevka in zapela „la marseillaise d'aviation“, narodno himno zrakoplovstva, v veliko navdušenje navzočih. Poset razstave je bil sijajen, od prvega do zadnjega dne je bila vedno nabito polna, tako da je bilo ogledovanje v taki množici zelo neprijetno. Iz vseh večjih mest Francije so vozili posebni vlaki z znižanimi cenami; vsakdo, kdor je le mogel, je hotel videti „salon“, saj je bila v njem prvič razstavljena vojaška aviatika, aeroplani, ki so jih napravili z denarjem narodnega sklada. Gotovo je ni stvari, ki bi današnjega Francoza bolj zanimala kakor aeroplan, saj so bili oni početniki na tem polju in njihova industrija in izvežbanost daleč nadkriljuje ostale narode. Letos bo štela francoska zračna armada 500 aeroplanov, vštevši one, ki bodo še v teku leta dograjeni, Anglija 150, Združene države severo-ameriške 120, Rusija 114, Nemčija 60, Italija 35, Avstrija pa samo 20.

Francosko zračno brodogradnjo torej daleč nadkriljuje ostale, pa ne samo po številu, ampak tudi po kakovosti. Znano je, da imajo Francozi poleg Angležev edini izvrstne hidro-aeroplane, to je, letalne stroje, ki plavajo na vodni gladini, se morejo z nje dvigniti in se zopet na njo spustiti. Poizkusi hidroaeroplanov nemških tvrdk v Lüderitzer Bucht so se končali lani prav žalostno; izmed vseh strojev se je le eden mogel dvigniti z vodne površine! Ko je bil salon odprt, je izkušalo več nemških letalcev po zračnem potu iz Berolina posetiti Pariz, kakor so obratno večkrat napravili Francozi. Seveda ni noben nemški letalec dosegel svojega cilja, vsi so popadali že blizu Berolina na tla in niti enemu se ni posrečilo, priti vsaj do Rena. Nad tem je vladalo v francoskem časopisju veliko veselje, češ: Naši sosede bi nas radi posnemali, a ne gre. Stvar je doživela enak polom, kakor lanski polet avstrijskih in nemških letalcev iz Berolina na Dunaj, izmed katerih je le eden prišel do cilja, in ta je bil Nemec, ne Avstrijec. Krivi seveda niso toliko letalci, kakor inferiorna kakovost aeroplanov in motorjev.

Skoraj vsak dan so prišli aeroplani z bližnjih letalnih polj pozdravit razstavo, so letali nad mestom, parkrat obkrožili Grand Palais in se vrnili. Enkrat sem opazoval hidroaeroplan na mostu Aleksandra III.; spuščal se je iz velike višočine počasi niže in niže. „V vodo se bo spustil,“ so začeli vpiti ljudje in res, v elegantnem drsalnem poletu se je spustil v Seino. Visoko je zabrizgala voda in stroj je zašumel po razburkani gladini v sredi med dvema parobrodom, a nesreča je hotela, da je padel mehanik v vodo, ker se je stroj preveč zazibal, pilot mu seveda ni mogel pomagati, vodil je svoj stroj do brega, tam izstopil in ga privezal, med tem je pa že motorni čoln, ki je bil slučajno blizu, rešil mehanika, ki se mu ni nič hudega zgodilo. Pilot je bil Chomet in stroj je bil Borelowe tvrdke. Chomet je posetil razstavo in zvečer spet odletel domov. Drugi dan pa

¹⁾ Zavzetje Mustafe-Paše — Velika bolgarska zmaga — Druga izdaja „La Patrie“ (= domovina, nacionalističen dnevnik) — Strahovit poraz Turkov.

je v veliko začudenje dobil poziv od policijskega komisarja, naj se pride zagovarjat, ker je prestopil javno varnost. Ker pa leži policijski komisariat ob Seini, je zajahal zopet svoj stroj, odletel v Pariz, se spustil pri komisarijatu na Seino in se šel zagovarjat. Ko se je opravičil, je spet odletel, in sicer proti vzhodu v neko mesto, kjer žive njegovi starši, pri teh je kosil in na to odletel domov. Jako praktično, kaj ne?

Oddelek za vojaško zrakoplovbo je bil ostro zastražen in nekega lepega dne je bil aretiran preoblečen nemški častnik, ki si je hotel napraviti naris notranjih delov aeroplana. Aretiral ga je velikanski črnc, ki služi v francoski armadi. Sploh je bilo opaziti jako veliko tujcev, pred vsem Angležev. Največ gledalcev pa je vedno oblegalo stroj znane letalca Garrosa, ki se je bil lani udeležil tudi dunajskega meetinga v Aspernu, in pa Vedrinesov „monocoque Deperdussin“, s katerim je zmagal v mednarodni Gordon-Bennett-dirki v Ameriki in dosegel takratni rekord v hitrosti 173 km na uro. Strokovnjaki so se seveda bolj zanimali za tehnične stvari: motorje, vijake, aparate za merjenje hitrosti in vetra, za vdihavanje kisika v višinah itd.

Kratko rečeno, razstava je naravnost očarala vsakega posetnika, in časopisi vseh narodov so se o njej izrekli nenavadno laskavo, saj je bilo to, kar se je tu nudilo očem, povsem na vrhuncu dovršenosti.

Komaj je zaprl aéro-salon svoja vrata, so se že začele delati mrzlično naglo priprave za „Salon d'Auto“, za razstavo avtomobilov, ki je trajala od 7. do 22. decembra.

Ta razstava se ponavlja vsako leto in ima namen, seznaniti občinstvo, pa tudi strokovnjake z enoletnim napredkom avtomobilne industrije. To je vedno najsijajnejša razstava te stroke in z njo se more meriti le še takozvani Olympia-Salon v Londonu. V Salon d'Auto seveda niso razstavljeni samo avtomobili, ampak tudi vse potrebščine zanje, predvsem motorji, pnevmatiki, antiderapanti, motorne sveče, aparati za razsvetljavo, sirene, motorna kolesa itd. Največje zanimanje so vzbujali mali avtomobili, ki se dobe za prav nizko ceno, od tisoč do dvatisoč kron, razstavljeni od tvorničarjev, ki hočejo avtomobilizem popularizirati. Tak mali avtomobil je zidan iz prav lahkih delov, tako da more imeti slab motor, ki ne rabi niti dosti olja niti bencina. Karoserija je iz lahkega lesa ali aluminija in ima obliko torpeda, kakor avtomobili za dirke. Te male stvarce imajo prostora za enega ali dva človeka, izgledajo prav lično in so baje zelo trpežne.

V „Veliki palači“ sledi ena razstava drugi. Pred vsem so znamenite umetniške razstave, katerih je več na leto. Zanimiva je bila letošnja zimo tudi razstava krizantem, ki je združila najlepše, pa tudi najredkejše vrste in je bila splošno občudovana.

A vkljub mnogim razstavam, prireditvam in zabavam, katerih je v Parizu vse polno, Parižan vendar nikdar ne pozabi, se baviti s politiko. Povsod živahno preresčuje najnovejše mednarodne novice, debatira o evropskem položaju, o vojski, o kolonijah, a glavna pozornost je vedno obrnjena na Nemčijo, ki je znala posebno v zadnjih letih poplaviti evropski, pa tudi francoski trg z izdelki nekaterih svojih industrij. Ponovno so opozarjali listi na nevarnost, ki preti francoski industriji od strani nemške, in sicer so bili to pred vsem nacionalistični, rojalistični in katoliški listi, kar ni nič čudnega, saj je francoska duhovščina tako zelo narodna, kakor malokje. Odkrile so se mnoge zelo zanimive stvari, izmed katerih hočem par navesti. Rotacijski stroji nekaterih velikih francoskih listov so bili kupljeni na Nemškem, da, celo oni od „Matina“. Žice iskrske brzojavne postaje na

Eiffelovem stolpu, ki so napete od vrha 300 metrov visokega stolpa do tal, da love radiograme, imajo napis „made in Germany“ (= napravljeno na Nemškem). Za francoske vzhodne železnice (Chemin de fer de l'Est) so dobivali premog iz Nemčije, ker je nemška družba naredila najcenejšo ponudbo, čeravno ga je imela voziti na dolgem potu čez mejo. Nazadnje pa se je izkazalo, da je bilo na vsak vagon naloženih mesto 10.000 kg 13.000 kg, torej 3000 kg več in ti so se vozili zastoj, ker je družba podkupila uradnika pri tehtnici mejne postaje, plačala vozarino le za 10.000 kg in si prihranila velike svote in mogla tako uspešno konkurirati z domačim premogom, dokler niso prišli goljufiji na sled.

Najpodlejši način, uničevati Francoze, je pa ta, da se tiska na Nemškem nebroj umazanih brošur in povesti v francoskem jeziku in ta „šundliteratura“ se potem skrivoma pošilja čez belgijsko mejo v Francijo. Celo podjetje podpira nemška država, ker dobro ve, da je to najnevarnejši strup za ljudstvo. Osnovano se je več društev, katerih namen je, boriti se z vsemi močmi zoper nemške navale na vseh poljih, razkrinkati potom časniki nemške družbe in industrialce, ki se skrivajo pod francoskimi imeni, ki pa ponavadi niso drugega kakor nemški ogleduhi. Na celi črti bojkot do skrajnosti, ker druge pomoči ni. Nemčija ima v Franciji celo organizovano armado ogleduhov in vsaka nemška tovarna, v kateri so delavci in administrativno osebje Nemci, je središče ogleduštva, zvezano z drugimi, in vsako ima natanko določen nalog v slučaju mobilizacije ali vojske. Preiskave so dognale, da so nemški trgovci, pred vsem mlekarja Maggi, ki ima filijale po celi Franciji, nastanjeni ravno ob strateško važnih točkah, železniških mostovih, hangarjih za zrakoplove, blizu važnih telegrafskih prog, okoli trdnjav itd. V vzhodni Franciji so odkrili, kako so Nemci čisto sistematično pokupili razne kmetije in se na njih naselili. Jasno je, da je vse to organizovano od nemške države in od nemškega generalnega štaba, in velika sreča je, da so Francozi spoznali, pri čem da so, da se nimajo boriti s pošteni sovražnikom na odprtem polju, ampak tajno z zahrbtnimi goljufi, kar mi Slovani že zdavnaj vemo.

Zato je pa tudi navdušenje za militarizem in vojno z Nemčijo tako veliko, kakor je bilo malokdaj. Znano je, s kakim velikanskim navdušenjem je sprejela mladina novi zakonski predlog za triletno vojaško službo namesto dvoletne, ko vendar na Francoskem ne obstoja enoletno prostovoljstvo, ampak vsakdo mora služiti dve, oziroma sedaj tri leta. Nikdar se tudi ni predstavljalo po francoskih gledališčih toliko militarističnih iger naperjenih zoper Nemce, kakor ravno v zadnji sezoni, in še nikoli niso bile tako navdušeno sprejete od občinstva. Najbolj globoko zasnovano izmed njih „Servir“, je spisal akademik Henri Lavedan, in so jo predstavljali v gledališču Sarah-Bernhardt. Ta žaloigra predstavlja boj med materino in domovinsko ljubeznijo, med patriotskim militarizmom in antimilitaristično humaniteto, in ker se odigrava v najnovejšem času in predstavlja med drugim tudi najakutnejša vprašanja (na pr. Maroko; nova razstreliva), ni čuda, da je naravnost elektrizirala gledalce. Vendar ne spada pod kategorijo takozvanih „Spektakelstücker“, ampak je vsled globoko zamišljenega konflikta trajne vrednosti.

P. René.

Projekt slovanske výstavy národopisné. Dr. Lubor Niederle a dr. Karel Chotek. Otisk z: České Revue: z. 1912-13. V Praze 1912. Vytiskla Pražská akciová tiskárna. Nákl. vlastním. Str. 23.

Leta 1916. nameravajo prirediti v Pragi slovansko narodopisno razstavo. Ker mora priti slej ali prej do take razstave, četudi bi jo morda vsled nedoglednih okolinosti ne

bilo mogoče prirediti v Pragi imenovanega leta, nam podaje dr. Lubor Niederle v naznanjenem članku na podlagi vestnih študij o slovanski hiši svoje misli o nameravani razstavi. Spis je zelo poučen in pregleden, takorekoč majhna študija o razvoju slovanskega doma in o njegovem proučevanju. Kdor se hoče poučiti v kratkem o temeljnih točkah tega vprašanja, temu ne bode žal, ako poseže po njem. Po kratkem uvodu o staroslovanskem domu poroča Niederle po vrsti o hiši pri Rusih, Poljaki, Lužičanih, Čehih in Slovaki, pri Slovencih, Srbohrvatih in Bolgarih ter pove svoje mnenje, kaj naj bi razstavilo vsako posamezno pleme. Za Slovence predlaga dimnico z južnega Štajerskega ali s Koroškega, hišo iz Bohinja s pripadajočo pastirsko kočjo in hišo z Goriškega (romanski tip), morda še hisek (hram) z vinorodne Štajerske ali z Dolenjskega ter belokranjsko hišo, da se pokaže prehod k hrvatskim kočam. V celem torej s Slovenskega štiri oziroma šest tipov. Za razstavo pride namreč v poštev samo to, kar je normalno in tipično. — Vsaka taka razstava pa zahteva mnogo časa in truda; da tudi denarja, se razume samo ob sebi. Tako poroča dr. Karel Chotek pod naslovom „Slovanski narodopisni muzej“ o organizaciji dela (osrednji odbor v Pragi, krajevni pri posameznih narodih) in o slovanskem narodopisnem muzeju, za katerega otvoritev nudi najlepšo priliko omenjena razstava. Chotek pozna natanko zahteve takega muzeja, zato je njegov članek bogat lepih predlogov. — Za nas Slovence je skrajni čas, da se osnuje razstavni odbor, ki bi ukrepal o tem, kaj naj razstavimo, kje naj preskrbimo dotične predmete in kje naj poiščemo za to potrebnega denarja. Brez izdatne pomoči našega deželnega odbora in drugih inštitucij ne pojde. Bila pa bi velika škoda, ako bi se ne postavili na polju, kjer se lahko. Le volje je treba! (Op. uredništva: „Matica Slovenska“ je o tem vprašanju že odgovorila prof. Niederleju. Osrednji odbor v Pragi naj bi direktno za to zavzel na pr. kranjski dež. odbor in Muzej) Dr. Lokar.

350letnica kranjskega deželnega strelišča. Naše deželno strelišče, eno najstarejših v Avstriji, je v dneh od 23. do 30. junija 1912 slavilo jubilej svojega 350letnega obstanka s tekmovalnim streljanjem na dobitke. Domača Klio nam je namreč zabeležila, da so na imenovanem zavodu tekmovalno streljali naši pradedje že 1562. l. V tedanjih nemirnih časih, ko je veljala malo da ne skoro sama sirova pest, strelišča niso služila edinole v zabavo, kakor danes, nego imela so i velik praktični pomen. Onodobni meščan ni bil samo pohleven obrtnik, trgovec in poljedelec, ampak obenem tudi kolikor toliko vojak. Ni mu bilo skrbeti samo za kruh svoji obitelji, nego več je moral biti tudi v rabi orožja, da se je zlahka uspešno postavil po robu sovragu, posebe še krutemu Turčinu, ko mu je prilomastil upostoševati ljubo domovje in morit mu svojce. In kje bi se mu nudila lepša prilika, da si vežba roko in uri oko v to svrhu, nego na strelišču? Tu je praktični naš prednavec spajal utile cum dulci, — zabaval in zajedno vadal se v orožju; tu gojil borenje z mečem, še raje pa se bavil s streljanjem na ščep (tarčo) s puško in lombardo. Ostro brušeni palaš in risana mušketa, ki ju je znal enako imenitno rabiti, sta mu bila najsrčnejša druga in ponosen je bil na pravdo, ki mu je dovoljevala, da je smel nositi orožje.

Za prvotno torišče, kjer so stari Ljubljanci gojili svoje strelne vaje, ne vemo. Pač pa nam je znano, da je odkazal njihovim potomcem cesar Karol VI. 1733. l. za strelišče oni prostor v sedanji Streliški ulici, kjer se širi današnji „Ljudski dom“. Na označenem kraju so prednamci 1804. l. zgradili novo strelišče in je povečali 1843. l. To strelišče so

končno 1876. l. opustili in ga istočasno prenesli na sedanje mesto pod Rožnikom.

Na opuščenem prejšnjem strelišču je viselo po stenah pritlične dvorane na stotine starih poslikanih spomenskih ščepov z latinskimi, nemškimi in poedini tudi s slovenskimi napisi. Imeli so okroglo obliko. Pogojena sreda na njih je pričala živo o izredni spretnosti tedanjih ljubljanskih strelcev, ki so o posebno svečanih prilikah prošlih dveh stoletij streljali nanje. Tem historičnim starcem so, naslonjeni na zidovje ob tleh, drugovali njih mlajši bratje iz polpreteklega dobe: ogromni „ščepi-tekači“. Na teh lesenih velikanih so bili v naravni velikosti upodobljeni medvedje, vepri, risi, jeleni, srne in druga večja divjačina s krogovičjem na oprsju. Na te ščepce se je streljalo iz daljave 400 korakov. Prebita središča na „oprsnem listu“, poleg na neštevilnih drugih krajih pogojena telesa zverjadi so svedočila, da so se potomci starih Ljubljanecv glede bistrega očesa in smelega roke uspešno in vrljo kavalirali s svojimi pradedi. Škoda da se nam izmed teh velikanskih ščepov ni ohranil niti eden. Pri selitvi na novo strelišče pod Rožnik je šla namreč ta lesena zverjad vsled neodpustne nebržnosti gospodarjev in nepaznosti služinčadi in delavstva vsa brez izjeme pod zlo. Vse do zadnjega komada so vandalsko razbili in požgali! Isto usodo sta delili tudi dobri dve tretjini historičnih okroglih ščepov. Med rešenci, ki vise zdaj v pritličnem vežišču, vzbujata zlasti dva s slovenskimi napisi našo pozornost. Na prvem sta naslikana Kranjec in Kranjica v stari narodni noši. Ob robu nosi napis v bohoričici, ki ga navajam tu v gajici: Održen je svet Francoskih nadlog Smo Francovi spet Zahvaljen bod Bog! 1804. — Kdo bi dvomil, da ni to besedilo iz peresa prvega našega pesnika Valentina Vodnika? Ščep je izvestno služil o slavnostni priliki povodom otvoritve novega strelišča 1804. l. Kdo pač je bil večji strellec, ki mu je bil pogodil sredo? Gotovo se je resno zavedal svoje slovenske narodnosti, ker je ovekovečil svojo srečo v materinem jeziku. — Drugi ščep s slovenskim napisom je trofeja našega pesnika s Kalca. Okoli petelina s kokljo in piščetom, ki brska po pšeničnem snopu, se ob robu čita napis: Tudi slepa kura zrno najde. Streljeno ob 300letnici (l. s. 1862. l.). Miroslav Vilhar.

V tej dvorani vise tudi slike društvenih velikih strelskih načelnikov (Oberschützenmeister), med njimi ona slikarja Herleina in ljubljanskega mestnega župana, častnega občana Ivana Nep. Hradeckega. H a r a m b a š a.

Jugoslovanstvo. Želim mnogo uspehov v Vašem stremeljenju po kulturnem zbližanju jugoslovanskih ljudstev. Jaz sem trdno prepričan, da je slovanstvo na pohodu in da ga nobena sila ne more več zadržati. Naloga slovanskih kulturnih delavcev pa je, da zbližajo posamezna slovanska plemena kolikor mogoče jezikovno... Ne gre dandanes za to, da bi se umetno stvarjali novi jeziki, niti za to, da bi en jezik absorbiral vse ostale sorodne jezike, ampak gre dandanes za to, dati pri Slovanih jezikovnemu razvoju tak pravec, kateri odgovarja modernemu slovanskemu gibanju in težnjam človeške kulture. — Ker je kulturno zbliževanje Jugoslovancov s pomočjo jezika danes na dnevnem redu, se mi je zdelo potrebno v tem vprašanju svoje stališče zavzeti...

Praga.

Dr. Franjo Heric.

Gjalski je rekel hrvatskim in srbskim književnikom po priliki to-le: „Ločeni smo Jugoslovani vsaki za sebe ne napredek, ampak naravnost ovira kulture.“ Mi trdimo to pred slovenskimi književniki ter dodajamo: Slovenstvo nam je zakon, ki se ga držimo, a ne da nam ta zakon otrpne, ampak da se razvija.

GLASBA.

ROZAMUNDA.

Spevoigra v treh činih. Spesnil ** 1911.

(Dalje).

Šesti prizor.

(Djouhera z dvorjankami nastopi. Balet.)

Ahmed (po baletu Djouheri).

Aj, dragi biser moj Djouhera,
neskaljena mi v te je vera.
Ti v srcu mojem mi kraljuješ,
ne daj, da sama se kaznuješ.
Na sveti boj mi bode iti,
za čas te iz oči zgubiti.
A čuvaj meni srce verno,
ne muči s sumom me čezmerno!
Če srce kaj ti poželi,
dvorjank al dražestnih stvari,
zlatnine, biserov al svile
ne bodo mi roke štedile.
A čuj, že hodže jasni glas
v džamijo molit kliče nas. (Jo poljubi in odide).

Sedmi prizor.

(Djouhera in Zaira. Djouhera namigne dvorjankam, da odidejo.)

Zaira.

Za ljubav pač dvorjank vsaktera
zavida lahko ti, Djouhera.
Blagrujem te na taki sreči.

Djouhera.

Zares, a plamen njegov seči
do dna ne more mi srca,
četudi ne gasim želja,
ki zanj dobrota mi jih neti,
a prav ne morejo vzplamteti.

Zaira.

Kaj govoriš?

Djouhera.

Ne sumi nič,
za to ti pač ni treba prič.
Ni v srcu mojem drugim mesta,
le Ahmedu sem vdana, zvesta.
A v srca mojega globini
neugasli tlijo mi spomini
na kraj in raj mladostnih let,
zastonj ju išče moj pogled.
Saj veš, zarobljenka sem bedna,
iz mladih let me ječa vedna
zaklepa ta. Mladosti dom,
al videla kedaj še bom?
Kje oče mi je, nič ne vem,

na matere grob več ne smem.
Vsa sreča boli te ne vkroti,
ko domotožje se me loti.

Zaira.

Usoda mi je, veš, enaka,
a meni več srce ne plaka,
Za tem srce ti naj ne stoče,
kar promeniti ni mogoče.
Lahko bi tako hrepenenje
končalo zorno ti življenje.

Djouhera.

Krotim seveda te želje,
a ranilo mi je srce,
ko Ahmed mi je prej dejal,
da bo na boj se spet podal.
In kam? Požig in rop in klanje
v kraj nese sreče mi nekdane.

Zaira.

To predmet tvojim ni skrbem.

Djouhera.

Seveda moslimanka sem,
ko tebe, mene kri kristjanska
rodila je, ne moslimanska.

Zaira.

Ah, ne govori preglasno!
Kaj, če nam prisluškava kdo? (Gre pogledat).

Djouhera.

Zaira, čuj me: Noči prošle
so čudne sanje meni došle.
Spominjaš se, kako zapel
pod oknom starček osivel
je pesem mojih mladih dni?
Saj veš! Kako se že glasi?

(Pojeta obe): Stoji, stoji Ljubljanc'a,
Ljubljanc'a dolga vas,
oj, tam stoji Ljubljanc'a,
Ljubljanc'a dolga vas. I. t. d.

Djouhera.

Se spomniš pesmi te?

Zaira.

Da, da;
spominjam dobro se moža,
s tamburo starček osivel,
ki to je pesmico zapel
pod oknom tu pred letom dni
in rekel, da si ti mu hči.

Djouhera.

Ah, dragi, ljubi oče moj,
o njem sem sanjala nocoj.
Kako pa me je prepoznal?
Povej mi vse, kaj je dejal.

(Dalje prihodnjič).

Slikarja napisov in lakirarja,
dekoracijska, stavbena in po-
☐ hišvena pleskarja ☐

Delavnica: Igriške ulice št. 8
☐ Telefon 154 ☐

BRATA EBERL

LJUBLJANA

Tovarna oljnatih barv, laka in
firneža z električno gonilno
☐ silo ☐

Trgovina in pisarna: Miklošičeve (Frančiškanske) ulice 6

Gričar & Mejač

Ljubljana

Prešernove (Slonove) ulice št. 9

priporočata svojo največjo
in najstarejšo trgovino z

**izgotovljenimi
oblekami**

za gospode in dečke, gospe
in deklice po najnižjih cenah

Predmeti, katerih ni v za-
logi, se izdelujejo po meri
točno in ceno na Dunaju.

Velika in moderna
zaloga oblek
za gospode, dečke, in otroke

A. KUNC

Ljubljana

Dvorni trg šte. 3

(na voglu Zidovske ulice)

Strokovnjaška postrežba z
izbornimi izdelki, po nizkih
stalnih, na vsakem pred-
metu označenih cenah.

Naročila po meri točno in pri-
znano dobro.

Imam večjo zalogo

VOŽOV

vseh vrst. Vozove izdelu-
jem po najnovejši dunaj-
ski in pariški modi; tudi
stare vozove jemljem v
račun po visoki ceni.

Franc Visjan

izdelovatelj vozov

Ljubljana, Kolodvorske ul. št. 25

Naslov za brzojavke: **Kmetska posojilnica Ljubljana.** :: Telefon št. 185. :: Ziro-konto pri avstro-ogrski banki. :: Račun pri avstr. pošt. hran. št. 828.406, pri ogr. pošt. hran. št. 19.864.

KMETSKA POSOJILNICA

Stanje hranil. vlog
dvajset
miljonov

Ljubljanske okolice

r. z. z. n. z. v Ljubljani — obrestuje hranilne vloge po

4³/₄ 0/0

Rezervni zaklad
nad pol
milijona

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje posojilnica sama za svoje vložnike. Sprejema tudi vloge na **tekoči račun s čekovnim prometom** in jih obrestuje **od dne vloge do dne dviga**, na kar se opozarjajo zlasti trgovci in denarni zavodi po deželi.

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

je imela koncem leta 1912 660 milijonov kron denarnega prometa, 42 milijonov kron vlog in 1 milijon 330 tisoč kron rezervnega zaklada. Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje po

4¹/₂ 0/0

brez odbitka. Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo o. kr. deželne vlade. - Hranilnica posoja na zemljišča in poslopja proti **5¹/₄ 0/0** obrestim in najmanj **8/4 0/0** amortizacije. Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike. - Posoja tudi na menice in vrednostne papirje.

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3.

Največja slovenska hranilnica!